

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Gürkan IŞIK

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

2022

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Gürkan IŞIK

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

AĞRI – 2022

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

...../...../2022

Gürkan IŞIK

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN danışmanlığında, Gürkan IŞIK tarafından hazırlanan bu çalışma .../.../2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Selçuk İLGAZ

İmza:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2022 tarih ve/..... nolu kararı ile onaylanmıştır.

.... /...../.....

Prof. Dr. İbrahim HAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iii
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	ix
TABLolar DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Varsayımlar	3
1.6. Sınırlılıklar.....	4
1.7. Tanımlar	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Politika ve Siyaset Kavramlarının Kökenleri	8
2.2. Okuryazarlık	8
2.3. Politik Okuryazarlık	9
2.4. Dünya’da Politik Okuryazarlığın Gelişimi.....	10
2.5. Türkiye’de Politik Okuryazarlığın Gelişimi.....	13
2.6. Sosyal Bilgiler Dersi ve Politik Okuryazarlık	15
2.7. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları	15
2.7.1. 2005 Programı ve Sosyal Bilgiler Dersi.....	16
2.7.2. 2018 Programı ve Sosyal Bilgiler Dersi.....	16
2.8. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Açısından Karşılaştırılması	17
2.9. İlgili Araştırmalar	19
2.9.1. Yurt içinde yapılmış araştırmalar	19
2.9.2. Yurt dışında yapılmış araştırmalar	22
3. YÖNTEM	25

3.1.	Araştırma Modeli	25
3.2.	Evren ve Örneklem.....	25
3.3.	Veri Toplama Aracı.....	26
3.4.	Araştırma Verilerinin Toplanması.....	27
3.5.	Verilerin Analizi.....	27
3.5.1.	Bağımsız Örneklem t-Testi	28
3.5.2.	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	28
4.	BULGULAR VE YORUM.....	30
4.1.	Betimsel Bulgular.....	30
4.1.1.	Ortaokul Öğrencilerinin Politik Davranış Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri	30
4.1.2.	Ortaokul Öğrencilerinin Politik Bilgiye Yönelik Algı Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri	31
4.1.3.	Ortaokul Öğrencilerinin Gündemi Takip Etme Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri	32
4.1.4.	Ortaokul Öğrencilerinin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri	32
4.1.5.	Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri.....	33
4.2.	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	34
4.3.	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	35
4.4.	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	36
4.5.	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	38
4.6.	Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	39
4.7.	Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	41
4.8.	Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları	43
4.9.	Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları	45
4.10.	Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	46
4.11.	Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları	47
4.12.	On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları	47
5.	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	49
5.1.	Sonuç ve Tartışma	49

5.2. Öneriler.....	55
KAYNAKÇA	56
EKLER.....	63
EK-1 Araştırma Uygulama İzni	63
EK-2 Etik Kurul Kararı	64
EK-3 Politik Okuryazarlık Ölçeği	67
EK-4 Politik Okuryazarlık Ölçeği Kullanım İzin Yazışmaları	69
ÖZGEÇMİŞ.....	70

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

2022, 83 sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

Doç. Dr. Selçuk İLGAZ

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemektir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama (survey) modelinden faydalanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılı içerisinde Ağrı il merkezinde bulunan 834 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, Aslan (2019) tarafından geliştirilen “Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerden toplanan veriler analiz edilmeden önce, normallik sayıltısını sağlamak için, Skewness ve Kurtosis katsayılarına, z puanlarına ve p-p grafiklerine bakılmıştır. Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu ve Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılarak elde edilen veriler, istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın verileri, betimsel tekniklerle analiz edilmiştir. Verilerin analizi araştırmanın alt amaçları bağlamına göre yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin ve ölçeğin alt boyutları olan “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin demografik değişkenlere göre analizi için ikili gruplarda “Bağımsız Örneklem t-Testi” ve çoklu gruplarda “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” testleri kullanılmıştır. ANOVA sonucunda manidar farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “post-hoc (çoklu) karşılaştırmalar” testlerine bakılmıştır. Bu testler arasında araştırmalarda yaygın olarak kullanıldığı gözlenen “Scheffe testi” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analiz sonucuna göre, ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Politik okuryazarlık alt boyutları olan “Politik Davranış” düzeylerinin düşük, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Politika, Okuryazarlık, Politik Okuryazarlık.

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

EXAMINATION OF POLITICAL LITERACY LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Advisor: Dr. Lecturer Yılmaz KESKİN

2022, 83 page

Jury: Dr. Lecturer Yılmaz KESKİN

Assoc. Prof. Dr. Selçuk İLGAZ

Assoc. Prof. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

The purpose of this study is to identify the level of political literacy of secondary school students in terms of various variables. The survey model, which is one of the quantitative research methods, was used in the study. The sample of the study consisted of 834 secondary school students in the city center of Ağrı in the 2020-2021 academic year. In this study, which was conducted to examine the political literacy levels of secondary school students, the “Political Literacy Scale” developed by Aslan (2019) was used. Before the data collected from the scales were analysed, Skewness and Kurtosis coefficients, z scores and p-p graphs were examined to ensure normality. The data obtained by using the Personal Information Form and the Political Literacy Scale in the research were analyzed through the statistical program. In the analysis of data, it was analysis of the data was made according to the context of the sub-objectives of the research. “Independent Sample t-Test” in paired groups for the analysis of secondary school students “Political Literacy Levels and the sub-dimensions of the scale “Political Behavior”, “Perception of Political Knowledge”, “Following the Agenda” and “Awareness of Human Rights” according to demographic variables and “One-Way Analysis of Variance (ANOVA)” tests were used in multiple groups. “Post-hoc (multiple) comparisons” tests were used to determine between which groups the significant difference was as a result of ANOVA. Among these tests, the “Scheffe test”, which is widely used in research, was used. According to the results of the data obtained, it has been determined that the “Political Literacy” levels of the secondary school students are at an intermediate level. It has been found that the levels of “Political Behavior”, which are sub-dimensions of political literacy, are low, and the levels of “Perception of Political Information”, “Following the Agenda” and “Awareness of Human Rights” are moderate.

Keywords: Social Studies, Politics, Literacy, Political Literacy.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Günümüzde her toplum eleştirel ve yenilikçi düşünen, problem çözen, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan aktif vatandaşa sahip olmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte dünyada yaşanan gelişmelere bağlı olarak öğretim programlarında sürekli düzenlemeler yapılmaktadır.

Ülkemizde, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 2017 yılında düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, politik okuryazarlık becerisi de yer almıştır. Politik okuryazarlık becerisi yukarıda anlatılan özelliklere sahip birey yetiştirmek için önemi tartışılmaz bir gerçektir. Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır.

Danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN' e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım esnasında değerli yardımları ile bana yardımcı olan Amcam Sayın Vahyettin IŞIK ve Ağabeylerim Sayın Okan IŞIK ve Sayın Hakan IŞIK' a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Eğitimim tüm süreçlerinde her türlü destekleriyle beni hiç yalnız bırakmayan Babam Alaettin IŞIK ve Annem Karakaş IŞIK'a sonsuz teşekkür ederim.

AĞRI-2022

Gürkan IŞIK

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Açısından Karşılaştırılması	17
Tablo 3.1. Dağılımın parametrik olup olmadığının incelenmesi	28
Tablo 4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Davranış Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri	30
Tablo 4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Bilgiye Yönelik Algı Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri.....	31
Tablo 4.3.Ortaokul Öğrencilerinin Gündemi Takip Etme Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri.....	32
Tablo 4.4. Ortaokul Öğrencilerinin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri.....	33
Tablo 4.5. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri	33
Tablo 4.6. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının Sınıflarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları	34
Tablo 4.7. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları	35
Tablo 4.8. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının ve Alt Boyutlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları	36
Tablo 4.9. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının ve Alt Boyutlarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları	38
Tablo 4.10. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının ve Alt Boyutlarının Kitap Bitirme Sıklıklarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları.....	40
Tablo 4.11. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Metnini Okumalarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları	42
Tablo 4.12. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi Metnini Okumalarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları	43

Tablo 4.13. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın Bir Kısımını İnceleme Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları.....	45
Tablo 4.14. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Herhangi Bir Devlet Kurumunu Bilgi Edinmek İçin Ziyaret Etme Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları.....	46
Tablo 4.15. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Bir Derneği-vakfı Faaliyetleri Hakkında Bilgi Edinmek İçin Ziyaret Etme Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları	47
Tablo 4.16. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Karşılaştığı Bir Sorunu Dile Getirmek İçin Dilekçe Yazma Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları.....	48

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt	:Aktaran
Çev.	:Çevirmen
Ed.	:Editör
F	:Frekans
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	:Milattan Önce
P	:Puan
S	:Sayfa
Ss	:Sayfa Sayısı
Sd	:Serbestlik Derecesi
SH	:Standart Hata
Ss	:Standart Sapma
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vd	:Ve Diğerleri
$\bar{X}$	: Ortalama

1. GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ve beraberinde getirdiği değişimler, bireyi ve toplumu doğrudan etkilemektedir. Her toplum yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak problem çözebilen, eleştirel düşünme yapısına sahip ve empati kurabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bundan dolayı, öğretim programlarında yenilikler ve düzenlemeler yapılmaktadır (MEB,2018).

Sosyal Bilgiler dersi, konusu ve içeriğiyle içinde yaşadığımız devrin her zaman yeniliklerini yakalamaya çalışan bir derstir. Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler, ülkemizde 2017 yılında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının yenilenmesine neden olmuştur (Duman ve Tural, 2019). 2017 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler de değişiklikler yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yeni beceriler eklenmiştir. Eklenen bu becerilerden bir tanesi de politik okuryazarlık becerisidir (MEB, 2018).

Politik okuryazarlık, bireylerin etkin birer vatandaş olarak yetişmeleri için bir gereklilik, ülke içinde ve ülkeler arası politik alanda meydana gelen sorunların çözümü konusunda bir araçtır. Birey içinde yaşadığı toplumun biçimlenmesinde merkezi bir role sahiptir. Politik okuryazarlık, bireyin varlığını etkin bir biçimde sürdürmesi ve politik katılım sorumluluğunu daha bilinçli bir şekilde kullanabilmesi için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Ayrıca bir toplumda demokrasiye olan inancın yükselmesinin de teminatıdır (Dağ ve Koçer, 2019).

1.1. Problem Durumu

Bu araştırmanın problem cümlesini, ‘‘Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri nasıldır? ‘‘sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın temel problem cümlesine bağlı kalınarak aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

1. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, okuduğu sınıfa göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
2. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, cinsiyetine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
3. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, anne eğitim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, baba eğitim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, kitap okuma sıklığına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme metnini okuyup-okumadığına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
7. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesini okuyup-okumadığına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
8. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının herhangi bir kısmını inceleyip-incelemediğine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
9. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, herhangi bir Devlet Kurumunu ziyaret edip-etmediğine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
10. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, bir Derneği-Vakfı bilgi edinmek için ziyaret edip-etmediğine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
11. Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, dilekçe yazıp-yazmadığına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Cumhuriyetten günümüze kadar öğretim programlarında toplumun ihtiyaçları ve ülkenin içinde bulunduğu şartlara göre yenilikler ve düzenlemeler yapılmıştır. 2017 yılında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yapılan yenilik ve düzenlemelerle yeni bir program hazırlanmıştır. Bu programla toplumda meydana gelen sorunların nasıl çözüldüğü ve düzenin nasıl sağlandığı vurgulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin, egemenliğin millete ait olduğu yönetimlerde hakların ve toplumsal düzenin nasıl korunduğunu fark etmeleri amaçlanmıştır. Yenilenen programda Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında politik okuryazarlık becerisi yer almıştır. Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Günümüzde gelişen teknolojiye bağlı olarak dünya genelinde yaşanan hızlı değişimler bireyin ve toplumun ihtiyaçlarının da değişmesine neden olmaktadır. Bu nedenle öğretim programlarında yenilikler yapılmaktadır. Yenilenen programlar topluma ve kültüre katkı sağlayan, değer ve beceri kazandırma hedefli, hayatla ilişki kurabilecek nitelikte sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmaktadır (MEB, 2018).

Birey yaşadığı toplumda önemli bir konumda olduğu için görev ve sorumluluklarının bilincinde olması gerekir. Sosyal Bilgiler dersi bu bilincin sağlanması açısından önemli bir etkiye sahiptir. Politik okuryazar olmayan ve politikayla ilgili temel bilgiye sahip olmayan bireylerde ileriki yaşlarda politika ile ilgili konuları karmaşık olarak göreceklerdir. Bu durum bireylerin bu konuda çekimser davranmalarına neden olacaktır. Bu nedenle ortaokul çağındaki öğrencilere bu yaştan itibaren politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde, Aslan (2019) tarafından yapılan “Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık becerilerinin incelenmesi” adlı bir çalışmaya rastlanmıştır. Ancak ortaokul (5. 6. ve 7.sınıf) öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleriyle ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmayla ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri incelenecektir. Çalışmanın bu alanda çalışan araştırmacılara ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmaya ilişkin varsayımlar;

1. Politik okuryazarlık ölçeği, tüm sınıflarda eşit ve benzer şartlarda uygulandığı varsayılmıştır.
2. Öğrencilerin politik okuryazarlık ölçeğine doğru ve içten bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı,
2. Ağrı il merkezinde bulunan ortaokul öğrencilerinin görüşleriyle,
3. Politik okuryazarlık ölçeğinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Araştırma: Herhangi bir problemi çözmek amacıyla belirlenen plan dahilinde elde edilen verilerin analiz edilmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Kan, 2006).

Çevre Okuryazarlığı: Çevresel düzen hakkında bilgi sahibi olup çevre düzenini korumak veya iyileştirmek için uygun davranışlarda bulunma olarak tanımlanabilir (Roth, 1992).

Değişim ve Sürekliliği Algılama: “Değişim ve süreklilik kavramlarını çeşitli örneklerle açıklayabilme ile değişim ve sürekliliğin farkında olarak geçmişten bugüne zihinsel bir sıralama yapma” olarak tanımlanabilir (Safran ve Şimşek, 2006; s.91).

Dijital Okuryazarlık: “Dijital ortamda doğru bilgiye ulaşma, doğru bilgiyi üretme ve paylaşma becerisidir” (Çubukçu ve Baysan, 2013; akt. Altun, 2019).

Eleştirel Düşünme: Bireylerin, sunulan her türlü bilgiyi değerlendirmesi, yargılaması ve tartışması sonucunda fikirlerin çözümlenip değerlendirilmesiyle belirli kuramlara veya davranışlara varılan düşünme biçimidir (Gürkaynak, vd. 2009).

Empati: “Duygudaşlık”, “Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme” olarak tanımlanmıştır (sozluk.gov.tr).

Finansal Okuryazarlık: Bireyin sahip olduğu sermayeyi kullanımı ve yönetim konusunda gerekli bilgi ve beceri düzeyine sahip olmasını ifade eder (Çam ve Barut, 2015).

Girişimcilik: Kişi veya kişilerin bir araya gelip oluşturdıkları ortaklıkların mal ve hizmetlerin üretilmesi veya dağıtılmasını içeren, kar elde etmek için iş ünitelerin kurulup, büyütülmesi sorumluluğunu almak olarak ifade edilebilir (Ballı, 2017).

Gözlem: Canlı ve cansız varlıkların, özelliklerini öğrenmek amacıyla dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelenmesi olarak tanımlanmıştır (sozluk.gov.tr).

Harita Okuryazarlığı: Harita üzerinde bulunan renklerden, işaretlerden, sembollerden ve harita lejantından yola çıkarak haritayı anlama, yorumlama, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilmek şeklinde tanımlanabilir (Akengin, vd., 2016).

Hukuk Okuryazarlığı: Hukuk alanına giren temel kavramlar ile hukuk sistemi hakkında bilgi sahibi olup hukuk kurallarını hayata geçirmek olarak tanımlanabilir (Köse ve Bursa, 2020).

İletişim: Bireylerin bilgi, duygu ve düşüncelerini karşısındaki kişi veya kişilere iletmesi ve iletisine uygun geribildirim alması şeklinde tanımlanabilir (Dökmen, 2002).

İş Birliği: ‘‘Amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdıkları çalışma ortaklığı’’ ya da ‘‘Bir işin çeşitli kişilerce yapılması’’ olarak tanımlanmıştır (sozluk.gov.tr).

Kalp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme: ‘‘Bireyleri sahip olduğu özelliklere göre sınıflandırmaya, onlara karşı olumsuz tutum sergilemeye karşı çıkmayı ifade etmektedir’’ (Öteleş, 2020).

Kanıt Kullanma: Birey karşılaştığı problem ve olaylarda gerçeklik konusunda kanı sağlayacak kaynakları kullanabilmesidir (Palaz, 2019).

Karar Verme: Var olan ve yeni sunulanlar arasında tarafsız bir şekilde farklı yollar deneyerek akıllıca bir seçim yapmak şeklinde tanımlanabilir (Gömleksiz ve Kan, 2007).

Konum Analizi: Bireyin bulunduğu yeri doğal yollarla veya teknolojik yön bulma araçlarıyla öğrenmesi ve bulunduğu yeri dünyada konumlandırması (Canbaba, 2020).

Medya Okuryazarlığı: Birey, medya üzerinden sunulan görsel (görüntü, fotoğraf, film vd.) ve yazılı (gazete, dergi vd.) materyallere erişmesi, analiz etme ve değerlendirme yetisi olarak tanımlanabilir (Bilici, 2014).

Mekânı Algılama: Birey, bulunduğu yerin konumunu belirleyebilmesi için o yerle ilgili coğrafi bilgiye sahip olması, rota ve yön tayini yapabilme becerisine sahip olmasıdır (Safi, 2010; akt. Ablak ve Aksoy, 2018).

Öz Denetim: Bireyin herhangi bir duruma karşı gösterdiği etki ve davranışlarını kontrol edebilme kapasitesidir (Aksel, 2018).

Politik Okuryazarlık: “İnsanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler” olarak tanımlanmıştır (Heywood, 2013; s.22).

Problem Çözme: “Bireyin içinde bulunduğu karışık durumu problem, bu durumdan kurtulmayı ise problem çözme” olarak tanımlamıştır (Gelbal, 1991; s.171).

Sosyal Katılım: Bireylerin, toplum içinde yaşayan diğer kişilerin koşullarını daha iyi bir duruma getirmek ve toplumun geleceğini şekillendirmek için toplumsal faaliyetlerde bulunması gerektiğini ifade eder (Adler ve Goggin, 2005).

Tablo, Grafik ve Diyagram Çözme ve Yorumlama: Bir durumun ya da bir olayın değerlendirilmesi, akışının görsel araçlarla ifade edilmesi (Durmuş ve Kuruyer, 2020).

Yenilikçi Düşünme: Yeni düşünce ortamının oluşması için güncel bilgilerin takip edilmesi ve en yeni bilgi ve deneyimin kullanılmasıdır (Fu, 2019).

Zaman ve Kronolojiyi Algılama: Bireyin, geçmişte yaşanan olayların oluş sırasının bilincinde bugün ile karşılaştırarak analiz edebilmesi, değişim ve dönüşümü doğru bir şekilde algılama becerisine sahip olmasıdır (Taşyürek, 2020).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Politika ve Siyaset Kavramlarının Kökenleri

Ülkemizde politika ve siyaset kelimeleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak bu iki kelimenin kökeni ve ortaya çıkış yerleri farklıdır. Bir görüşe göre politika, Eski Yunan'da bulunan polis (şehir), polites (yurttaş), politeia (devlet yapısı, siyasal rejim, anayasa), politica (vatandaşlık, egemenlik ve devlet yapısını ilgilendiren her şey) ve politike (politika sanatı) kelimeleriyle aynı kökten gelmektedir (Dursun, 2016). Başka bir görüşe göre politika, Eski Yunan'da bulunan şehir anlamına gelen "polis" ten gelmektedir. Bahsedilen şehir diğer şehirlerden ayrı bir konumda olup her şeyin başı ve sonu olarak kabul edilmiştir. Polis/şehir aynı zamanda kişinin dini olarak kabul edilebilir. Her şehrin ayrı bir tanrısı vardır. Vatandaşlar yaşadığı şehrin tanrısına inanmışlardır. Şehrin insanları, yaşadığı yerin vatandaşı olmaktan gurur duymuşlardır. İnsanlar şehir işleriyle uğraşmış ve bu işleri vazife olarak kabul etmişlerdir. Bu durum politikanın "şehir devletleriyle ilgili işlere" dayandığını göstermektedir (Türküne, 2014).

Arapça kökenli bir kelime olan "siyaset", o dilde "siyasa" olarak kullanılıp "sâsa" kökünden gelmektedir. "Siyasa" kelimesi yönetmek, eğitmek ve yetiştirmek anlamı taşımaktadır. "Siyasa" kelimesi, Bedevi toplumlarda, at ve deve gibi hayvanları terbiye eden, yetiştiren ve bakımını yapan "Seyis'e" dayanır. Siyaset kavramı, daha sonra "şehirlerin ve insanların yönetimi" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, şehirlerin refah seviyesini arttırmak amacıyla belirli yöntem ve prensiplerle yönetmeye ilişkin "sanat anlamı" taşımaktadır. Siyaset kelimesi Batı dilinde politika olarak kullanılmaktadır. 1200'lü yıllardan itibaren Batılı ülkelerin sözcüklerinde yer almaya başlayan politika kavramı, "devlet yönetimi" olarak tanımlanmıştır (Dursun, 2016).

2.2. Okuryazarlık

İnsan doğası gereği toplumsal bir varlıktır. Bu sebepten dolayı başkalarıyla birlikte yaşayıp etkileşime geçer. İnsanlar yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla sürekli yenilikler için bir uğraş içerisindedir. İnsanlar geçmişten günümüze kadar bilgi, duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarmak amacıyla duvar resimleri, taş tabletler, papirüs, kâğıt ve bilgisayar gibi farklı yollardan faydalanmışlardır. Bu durum yaşanan gelişmelere bağlı olarak günümüze kadar devam etmiştir. Yaşanan

gelişmeler ile okuma-yazma bilen insan sayısındaki artış, bilimsel ve toplumsal birikimi sonraki kuşaklara aktarma sürecini hızlandırmıştır (Kalın, 2015).

Okuryazarlık, “okuryazar olma durumu” olarak tanımlanırken, okuryazar, “okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse)” olarak tanımlanmıştır (sozluk.gov.tr). Okuması ve yazması olan herkese okuryazar demek bu kavramın sınırlandırılması anlamına gelir. Oysa okuryazarlık yaşam boyunca devam etmesinin yanı sıra kazanılan becerilerin özümseme yaşama uygulanmasıdır (Yılmaz, 1989).

Unesco okuryazarı, 1951 yılında “Günlük yaşamı ile ilgili basit ve kısa bir cümleyi anlayarak okuyup-yazabilen kişidir” şeklinde tanımlarken, 1962 yılında ise “Kendinin ve içinde yaşadığı toplumun gelişmesine katkıda bulunabilecek derecede okuma-yazma ve hesap yapma becerilerine sahip grup ve topluluk içindeki görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmış kişidir” şeklinde tanımlamıştır (Güneş, 1994; s.499).

Eskiden adını okuyup yazabilen ve imza atabilen kişiye okuryazar denilmiştir. Ancak daha sonraki yıllarda yaşanan gelişmeler ve çağın ihtiyaçlarına cevap vermekte yavaş kalan bu anlayışın değiştiğini söylemek mümkündür (Güneş, 2000).

2.3. Politik Okuryazarlık

Politika/siyaset ile ilgili tek bir tanımın olduğunu söylemek mümkün değildir. Geçmişten günümüze kadar politika/siyaset ile ilgili farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlara bakıldığında;

Heywood (2013; s.22) siyaseti en geniş anlamda, “İnsanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler” olarak tanımlamıştır. Başka görüşe göre politika, toplumda yaşayanlar arasında ortaya çıkan bir çatışma, mücadele ve kavga şeklinde ifade edilmiştir (Kapani,2012). İnsanlar doğuştan farklı özelliklere, düşüncelere ve çıkarlara sahiptirler. Bu nedenle ortaya çıkan çatışma politikanın temelini oluşturur. Çatışmadan kastedilen şey, iktidarın ele geçirilmesiyle elde edilecek yararların paylaşılmasıdır (Kapani, 2012). Başka bir tanıma göre politika, “Toplumların herkesi ilgilendiren kararları nasıl aldıkları ve toplumda iktidarın/gücün nasıl dağıldığı ve kullanıldığıyla ilgilidir”(Berktaş, 2011; s.11). Heywood (2018: 2)’a göre, “Nasıl tanımlanırsa tanımlansın siyaset her şeyden önce sosyal bir

faaliyettir” Heywood (2013)’a göre, siyasetin var olabilmesi için en az iki veya daha fazla kişiye ihtiyaç vardır. Aksi takdirde siyasetin varlığından söz edilemez. Örneğin, Robinson Cruose tek başına ekonomik ve sanat alanında gelişim sağlayıp ilerleyebilir. Ancak tek başına siyaset yapması mümkün değildir. Siyaset, Robinson Cruose’nun yalnızlığına son verilmesiyle ortaya çıkar. Yani Cuma adlı kişinin gelişimiyle siyaset yapması mümkündür (Heywood, 2013). Siyasetin ortaya çıkışı sadece iki veya daha fazla kişinin olmasına bağlı değildir. Kişilerin yaşamlarını bir arada sürdürmeleri ortak kuralların geliştirilmesine bağlıdır. Kurallar ile otoriteye ihtiyaç duyulur. Bunun sonucunda da iktidar meydana gelir (Ertugay, 2015). Siyaset Bilimcisi Harold Laswell (1958) politikayı, “Kimin, nerede, ne zaman, ne elde edeceğinin otorite yoluyla belirlenmesi” veya “Kaynakların ve değerlerin otorite yoluyla dağılımı” olarak tanımlamıştır (Yayla, 2004; s.3).

Politik okuryazarlık kavramının ne zaman kullanıldığıyla ilgili kesin bir tarihin söylenmesi güç olsa da 1970’li ve 1990’lı yıllara ait raporlar ve yapılan çalışmalar ile ilgili incelemeler neticesinde, bu yıllar arasında politik okuryazarlık kavramına değinildiği söylenebilir. Farklı ülkelerde yapılan araştırmalar sonucunda, özellikle gençlerin politik konulara olan ilgilerinin ve seçimlere olan katılımlarının azaldığı görülmüştür. Bu durum “Politik Yabancılaşma” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007). Politik okuryazarlık kavramıyla ilgili yapılan tanımlarda her ne kadar politik bilgi olgusu vurgulansa da politik okuryazarlık kavramı bilgi, beceri ve değerlerin bir birleşimidir. Politik okuryazar olan bir birey sahip olduğu bilgiyi etkin bir şekilde kullanan kişidir. Kendisini veya toplumu ilgilendiren bir konuda aktif katılımcı rolüne sahiptir. Politik okuryazar bir kişi herhangi bir durum karşısında bilgi sahibi olmakla yetinmeyip duruma aktif bir şekilde müdahil olur (Kuş, 2013). Bu sayede kendi yaşamında ve içinde bulunduğu toplumda daha etkin bir konuma geçer. Siyasal sistem hakkında bilgi sahibi olup kararların nasıl alındığını, sorunların nasıl çözüldüğünü ve kaynakların nasıl temin edildiğini bilen kişiye politik okuryazar denilebilir (Advisory Group on Citizenship, 1998).

2.4. Dünya’da Politik Okuryazarlığın Gelişimi

Politika’nın kökeni Eski Yunan’da bulunan Atina ve Sparta kentlerine dayanır. Platon ve Aristoteles gibi düşünürler siyasal teorilerini bu kentlerde

geliştirmişlerdir. M.Ö. 632’li yıllarda Atina’da ortaya çıkan sınıf mücadeleleri, isyanlar politikaya zemin hazırlamıştır. Sınıf mücadelelerini ve isyanları durdurmak amacıyla hazırlanan kanunlar politika kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Akkaya, 2013).

Eski Yunan’da vatandaşlar kanun önünde eşit sayılmıştır. Ancak kölelere bu hak tanınmamıştır. M.Ö. 6.yüzyılda Solon, şehir devletlerinde yaşayan herkesin eşit olması gerektiğini savunmuştur. Ona göre eşitsizliğe neden olan etkenler, kanun önünde insanlara farklı muamelenin yapılması, zengin ve fakirlerin aynı haklara sahip olmamasıdır. Solon, halkın yöneticilere, yöneticilerinde kanunlara tabi olması gerektiğini savunmuştur. Böylece hukuk devleti ve hukuk üstünlüğü ilk kez açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak uygulamada başarısız olmuştur. M.Ö. 5.yüzyılda Sofist Alkidamos, insanların doğuştan özgür bir şekilde dünyaya geldiklerini ve insanların eşit olduklarını savunmuştur. Stoa felsefe okulunun kurucusu olan Zenon, insanlar arasındaki sınıf farklılıklarını reddedip, insanların bir bütün olduğunu ve eşit haklara sahip olduklarını ifade etmiştir. Stoacıların savunmuş olduğu bu görüşün felsefi bir görüş olarak kalmasına rağmen insan hakları kavramının temelini oluşturduğu söylenebilir (Ünal, 1995). Bir Yunan inanişına göre, Sparta’ da Lykurgos adındaki kişinin ‘‘yasa koyucu’’ olduğuna inanılmıştır. M.Ö. 8.yüzyılda anayasal, ekonomik ve sosyal alanda reformlar hazırlanmıştır. Lykurgos yasaları, ondan 800 yıl sonra Biyograf Plutarch tarafından kaleme alınmıştır. Ancak gerçekte yaşayıp yaşamadığı bilinmemektedir. Xenophan ve Plutarch’ın kaynaklarında Lykurgos’un anayasasının olduğu ve bu anayasanın meclis, senato ve ihtiyarlar konseyinden oluştuğu ifade edilmiştir. Senatoyu, kral ile meclisin seçtiği en az 60 yaş üstü 28 ihtiyar oluşturuyordu. Bu durum kral gücünün sınırlandırıldığı anlamına gelmektedir. Atina ve Sparta’ da iki önemli yasa koyucunun olduğu söylenebilir. Atina’da Solon, Sparta’da Lykurgos, bunlar arasındaki en önemli fark Solon’un gerçekte yaşamış olduğu ancak Lykurgos’un yaşamının meçhul olmasıdır (Heater, 2007).

Orta Çağ’da halkın bağlı olduğu toplumsal sınıflar vardı. Bu sınıflarda farklı hukuki muameleler söz konusuydu. Bağlı olunan sınıfı değiştirmek belli şartlarda yapılmaktaydı. Belli tören ve hukuki işlemler ile gerçekleştiriliyordu. Toplumsal sınıfta Asiller ve Rahipler, Hür Köylüler ve Serfler’e göre daha ayrıcalıklı bir

konumdaydılar. Bu durum sınıflar arasında eşitsizliği neden olmaktaydı (Tanilli, 1979; akt. Kıncal, 2015). Orta Çağ'da yıllarca devam eden çatışmalar yaşanmıştır. Bir yandan çatışmalar diğer yandan Haçlı Seferleri halkta büyük bir yıpranmaya neden olmuştur. Bu durum 1300 yıllarına kadar devam etmiştir (Akkaya, 2013). 13.yüzyılın ilk çeyreğinde siyasal alanda çok önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bu çağda yapılan antlaşmalardan şüphesiz ki en önemlisi 1215 İngiliz Büyük Şartı (Magna Carta Libertatum)'dır. 65 maddeden oluşan antlaşmada kişilere, 'kişinin can ve mal güvenliğine sahip olduğu, kralın keyfi müdahalesi, keyfi yakalama ve ceza takibine karşı korunma'' gibi önemli haklar tanınmıştır. Böylece kralın yetkisi kısıtlanıp kişinin hak ve özgürlüklerinin sınırları genişletilmiştir. İnsan hakları alanındaki ilk ve en önemli belge özelliği taşımaktadır (Ünal, 1995).

1360 ve 1380 yılları arasında, 'eşitlik ve özgürlük' adı altında John Ball'ın önderlik ettiği köylü ayaklanması görülmüştür. Benzer ayaklanmalar Bohemya'da da görülmüştür. Almanya'nın da katılmasıyla ayaklanmalar 17 yıl sürmüştür (Akkaya, 2013).

1400'lü yıllarda kurulan yeni üniversitelerde entelektüel faaliyetlerle eğitime yeni bir anlayış getirilmiştir. Bu dönemde kurulan üniversitelerin genel amacı, krallara yönetici yetiştirmek ve krala din adamı olarak hizmet edecek kişiler yetiştirmektir. Üniversiteler zamanla yönetici kadroların eğitimine ilave olarak bilgi ve kültürün önemli aktarıcısı konumuna gelmiştir. Ayrıca bu dönemde matbaanın gelişmesi okuma-yazma, öğrenme ve eğitime karşı ilgiyi arttırmıştır (Roberts, 2015). Yeni Çağ'da siyasi düşüncede etkili olan olaylara bakıldığında, İtalya'da Rönesans, Almanya'da Reform, diğer ülkelerde, Amerikan Bağımsızlık Savaşları, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı gibi olaylar etkili olmuştur. Siyasi düşüncede etkili olan kişilere bakıldığında, Fransa'da mutlak monarşiyi savunan J. Bodin, Almanya'da Reform hareketine öncülük eden M.Luther, 'eşitlik ve mülk özgürlüğünü' savunan J.Locke, diğer düşünürlerden farklı olarak ilk defa alt kesimde bulunan insanlar için eşitlikten söz eden Montesquie, insanların eşit ve özgür bir şekilde dünyaya geldiklerini eserlerinde vurgulayan Rousseau, eşitlik kavramını ilk defa bugünkü anlamında kullanan ve eşitliği orta ve üst sınıf dışında halk için ilk defa talep eden kişi olan Thomas Münzer gibi kişiler etkili olmuşlardır (Akkaya, 2013).

2.5. Türkiye’de Politik Okuryazarlığın Gelişimi

16.yüzyılın sonunda Avrupa’da yaşanan gelişmeler ile beraber yeni ulus devletler Osmanlı Devleti’ni ekonomik, teknolojik ve askeri açıdan geride bırakmışlardır. Daha sonraki yüzyıllarda yapılan savaşlar ve yenilgilerle birlikte kaybedilen topraklar halkın yıpranmasına neden olmuştur (Zürcher, 2018). Ayrıca Osmanlı Devleti’nin tebaası arasında devlette görev yapma, vergi ve hukuk gibi alanlarda farkların olduğu söylenilebilir (Aybay, 2008).

Avrupa’da özellikle Fransız İhtilalinin sebep olduğu hızlı gelişmeler (ideolojik, yönetim ve uluslararası ilişkiler) yaşanmıştır. Fransız İhtilali çok uluslu yapıya sahip devletleri etkilemiştir. Bu devletlerden bir tanesi de Osmanlı Devleti’dir. Fransız İhtilali’nde kullanılan “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” kavramları özellikle Orta Avrupa’da bulunan ülkeler ile ticaret yapan Sırlar için adeta ulusal bağımsızlığı ifade etmiştir (Zürcher, 2018).

1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça antlaşmalarıyla Avusturya ve Müttefiklerine olan yenilgi, bir taraftan da Rusya tehlikesi Osmanlı Devleti’ne modernleşme zamanının geldiği gösteriyordu. Bu durum Batı’ya olan bakışın değişmesine ve ıslahat yapılmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti Batı’yı yakından tanımak amacıyla bazı ülkelerde elçilikler açmıştır (Güneş, 1997). II. Mahmut döneminde elçilik heyetiyle beraber yurtdışına giden ve farklı şehirleri gezen Mustafa Sami “Avrupa Risalesi” adlı eserinde Avrupa’nın üstünlüğünden bahsetmiştir. Mustafa Sami, Avrupa’nın üstünlüğünü 3 farklı nedene bağlamaktadır. Bu nedenler; eski ve yeni arasındaki sürekliliğin sağlanması, müspet bilim ilerlemesi ve din özgürlüğüdür. Mustafa Sami, ticari ve sanayi alanlarında Avrupa’ya olan muhtaçlık durumundan kurtulabilmek için bilimin desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Viyana’ya elçi olarak gönderilen Sadık Rıfat Paşa, Avrupa’da rasyonel devlet yönetiminin hâkim olduğu ve tabii haklara dayandığını ifade etmiştir. Ayrıca Osmanlıca’da karşılığı bulunmayan “Sivilizasyon” kavramını kullanıp, bu kavramın insan hakları, yaşama, mülkiyet ve haysiyet gibi haklarının gerçekleştirilmesi anlamına geldiğini ifade etmiştir. Sadık Rıfat Paşa, “özgürlük, ulus ve insan hakları” gibi kavramları yorumlayarak başka bir sisteme geçişin gerekliliğini ilk kavrayan kişi olarak görünmektedir (Berkes, 2013).

19.yüzyılın ortalarında bazı yazarlar batılı fikirlerin Osmanlı Devleti'nde yayılmasına neden olmuştur. Özellikle İbrahim Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi aydınlar Fransızca bilip o dildeki eserleri Türkçeye çevirerek yeni fikirlerin öğrenilmesini sağlamışlardır (Lewis, 2007). Batı tarzı eğitim almış bürokrat ve yazarlar Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulmanın ancak anayasal ve parlamenter yönetime geçiş ile sağlanacağını savunmuşlardır. Namık Kemal, Ziya Bey ve Ali Suavi gibi Yeni Osmanlıların fikirleri doğrudan olmazsa bile dolaylı bir şekilde 1876 oluşumu ve sonraki yıllarda olan muhalefeti ve meşrutiyeti etkilediği söylenebilir (Zürcher, 2018).

Osmanlı Devleti 2.Meşrutiyet'in ilanına kadar saltanat sistemiyle yönetilmekteydi. 19.yüzyıldaki yenileşme hareketiyle birlikte çocuklarda yeni bir bakış açısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1908 İhtilaliyle, çocukların algılarında köklü bir değişiklik yaşandığı söylenebilir. "eşitlik, kardeşlik, özgürlük ve adalet" gibi kavramlar çocukların politik formasyona daha net bir şekilde tabi olmasını sağlamıştır. Ayrıca Trablusgarp ve Balkan savaşları, politik iklimin oluşmasına sebep olup, müfredat değişikliğine neden olmuştur. Malumat-ı Vatanîye, Tarih, Coğrafya ve Terbiye-i Bedeniye dersleri çocukların eğitiminde başlıca dersler olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında sorumluluk, vazife ve milli şuur üzerinde pedagojik formasyon yerleştirilme çabası görülmüştür. Genel olarak bakıldığında Türkiye'de politik okuryazarlık inşası 2.Meşrutiyetle başlamış olup, değerler ile bütünleştirilerek hız kazandığı söylenebilir (Özcan, 2013).

Lewis (2007), Türkiye'de üç parlamenter dönemin olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemlerden; birincisi I. Meşrutiyet, ikincisi II. Meşrutiyet, üçüncüsü ise 1920 Büyük Millet Meclisinden itibaren olan dönemdir. Osmanlı Devleti'nde ilk reform hareketi hükümdar isteğiyle askeri alanda yapılmıştır. Bu reform hareketinin maliyetli olması ve halktan vergilerle karşılamak istenmesi sert bir yönetimin oluşumuna neden olmuştur. Diğer yandan öğrencilerin ve diplomatların batı fikirlerinin yaymaları, 1876, 1908 ve 1920 meşrutiyet ve halk hareketlerine neden olmuştur (Lewis, 2007). Daha önceki dönemlerde İslam-Osmanlı temeline dayanan yönetim anlayışının yerini Cumhuriyet dönemiyle birlikte ulus egemenliği ve bağımsızlık almıştır (Berkes, 2013).

2.6. Sosyal Bilgiler Dersi ve Politik Okuryazarlık

Günümüzde öğretim programlarında önemli bir konumda olan beceriler, özellikle son yıllarda dünyada yaşanan gelişmelere bağlı olarak eğitimcilerin daha fazla gündemine gelmiştir. Beceriler güncellenen ve düzenlenen öğretim programlarında yer almıştır (Mutluer, 2013).

Sosyal Bilgiler dersi temelde etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlar. Bu nedenle güncellenen programlarda etkin vatandaş yetiştirme hedefi doğrultusunda düzenlemeler yapılmaktadır. Küresel olarak bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler Sosyal Bilgiler dersinde yer alan genel amaçlarının da yenilenmesine neden olmaktadır. Cumhuriyetten günümüze kadar Sosyal Bilgiler dersi konu alanına giren, farklı adlar ile ayrı ayrı dersler okutulmuştur. Sosyal Bilgiler adıyla veya Sosyal Bilgiler dersi konu alanına giren farklı adlar ile okutulan derslerin programlarında, her dönemin kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenleme ve yenileme çalışmaları yapılmıştır (Yalçın ve Akhan, 2019).

2.7. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları

1926, 1930, 1948 ve 1962 öğretim programlarında farklı dersler yer almıştır. Bu derslerin yanında Sosyal Bilgiler dersi konu alanına giren Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri de yer almıştır. Yukarıda bahsedilen öğretim programları, tek disiplinli program deseni olarak okutulmuştur. Bu dersler daha sonra 1968 öğretim programıyla birleştirilip Sosyal Bilgiler dersi adıyla tek ders olarak müfredatta yer almıştır. 1998 öğretim programı disiplinlerarası ve çok disiplinli program olarak düzenlenmiştir. Yenilenen 2005 öğretim programına kadar tek ve çok disiplinli anlayışın hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Gülersoy ve Semenderoğlu, 2005).

1920'li yıllarda hazırlanan öğretim programları genel olarak, okuma ve yazma oranını arttırmak, gündelik ihtiyacı karşılamak amacıyla düzenlenmiştir. 1930'lu yıllarda düzenlenen öğretim programlarında, "Milli devlet, milli birlik ve beraberlik, ulusçuluk ve çağdaşlaşma" kavramları öne çıkmıştır. Cumhuriyetin ilan edilmiş olması bu yıllarda düzenlenen öğretim programlarının içeriğinde etkili olduğu söylenebilir. 1948'li yıllarda düzenlenen öğretim programlarında, "Milliyetçilik, bağımsızlık, ulusallık ve fedakârlık" kavramları öne çıkmıştır. Yakın zamanda biten 2.Dünya savaşı bu yıllarda düzenlenen öğretim programlarını

etkilediği söylenebilir. 1962 yılında düzenlenen öğretim programında, ‘‘Milli bilinç, milli birlik ve beraberlik’’ vurgulanmıştır. Ayrıca diğer öğretim programlarına göre ‘‘Cumhuriyet’’ kavramının daha ön planda olduğu söylenebilir. 1960 yılında yapılan askeri darbe, 1962 yılında düzenlenen öğretim programını etkilediği söylenebilir. 1990’lı yıllarda ise 8 yıllık ilköğretim bütünlüğüne yönelik öğretim programları hazırlanmıştır (Kaz, 2013).

2.7.1. 2005 Programı ve Sosyal Bilgiler Dersi

2005 öğretim programında, 20.yüzyılın sonlarında meydana gelen teknolojik, toplumsal ve sosyal gelişmeler dikkate alınarak kazanımlara yer verilmiştir. Ayrıca 2005 öğretim programında değer ve beceriler de yer verilmiştir. Değer ve becerilerle öğrencilerin bedensel ve zihinsel açıdan gelişimleri dikkate alınmıştır. Her öğrenme alanı için 1 beceri ve 1 değer belirlenmiştir (Önal ve Kaya, 2006). Geçmişten günümüze kadar Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları incelendiğinde genel olarak, programdaki kazanımların bilgiye dayalı olduğu görülür. Daha önceki öğretim programlardan farklı olarak davranışçı anlayış yerine yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir (Mutluer, 2013).

2.7.2. 2018 Programı ve Sosyal Bilgiler Dersi

Yeni program, bireysel farklılıkları dikkate alıp değer ve beceri kazandırma amacı taşımaktadır. Programda değer ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir. Değerlerimiz, milli ve manevi kaynaklardan günümüze ulaşmış ve geleceğe aktarılacak öz mirastır. Yetkinlikler, mirasın hayata geçirilmesini ve katkı sağlamasını sağlayan eylemsel bütünlüktür. Günümüzde yaşanan gelişmeler Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının sürekli olarak gözden geçirilip yenilenmesine neden olmaktadır (MEB, 2018). 2017 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler dersi programı 2018 yılında uygulanmaya başlamıştır (Yalçın ve Akhan, 2019). Yeni öğretim programında 7 öğrenme alanı, 18 değer, 27 beceri ve 4.sınıfta 33, 5.sınıfta 33, 6.sınıfta 34, 7.sınıfta 31 olmak üzere toplam 131 kazanım yer almıştır (Öztürk ve Kafadar, 2020). Literatür incelendiğinde, Kara ve Tangülü (2017) tarafından yapılan çalışmada, 4. 5. 6. ve 7.sınıflarda bazı öğrenme alanları ve kazanımların politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olduğu belirtilmiştir. Bu öğrenme alanları; ‘‘Birey ve Toplum’’, ‘‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’’, ‘‘Bilim, Teknoloji ve Toplum’’, ‘‘Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler’’, ‘‘Güç, Yönetim

ve Toplum’’ ve ‘‘Küresel Bağlantılar’’ adlı öğrenme alanlarıdır. Görmez (2018) tarafından yapılan çalışmada, 4. 5. 6. ve 7.sınıflarda bazı öğrenme alanları ve kazanımların politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Bu öğrenme alanları; ‘‘Birey ve Toplum’’, ‘‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’’, ‘‘Üretim, Dağıtım ve Tüketim’’, ‘‘Etkin Vatandaşlık’’ ve ‘‘Küresel Bağlantılar’’ adlı öğrenme alanlarıdır. Aslan (2019) tarafından yapılan çalışmada, 4. 5. 6. ve 7.sınıflarda bazı öğrenme alanları ve kazanımların politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Bu öğrenme alanları; ‘‘Birey ve Toplum’’, ‘‘Üretim, Dağıtım ve Tüketim’’, ‘‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’’ ve ‘‘Etkin Vatandaşlık’’ adlı öğrenme alanlarıdır. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinde yer alan öğrenme alanlarının önemli bir kısmının politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olduğunu göstermektedir. Bu da politik okuryazarlık becerisinin Sosyal Bilgiler dersi için önemli bir beceri olduğunu ortaya koymaktadır.

2.8. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Açısından Karşılaştırılması

Tablo 2.1.’de 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarının beceriler açısından karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Tablo 2.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Açısından Karşılaştırılması

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Beceriler	2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Beceriler
1. Araştırma	1. Araştırma
2. Değişim ve sürekliliği algılama	2. Değişim ve sürekliliği algılama
3. Eleştirel düşünme	3. Eleştirel düşünme
4. Empati	4. Empati
5. Girişimcilik	5. Girişimcilik
6. Gözlem	6. Gözlem
7. İletişim	7. İletişim
8. Karar verme	8. İş birliği
9. Mekânı algılama	9. Mekânı algılama
10. Problem çözme	10. Problem çözme

11. Sosyal katılım	11. Sosyal katılım
12. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	12. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
13. Zaman ve kronolojiyi algılama	13. Zaman ve kronolojiyi algılama
14. Bilgi teknolojilerini kullanma	14. Çevre okuryazarlığı
15. Yaratıcı düşünme	15. Dijital okuryazarlık
	16. Finansal okuryazarlık
	17. Harita okuryazarlığı
	18. Hukuk okuryazarlığı
	19. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
	20. Kanıt kullanma
	21. Karar verme
	22. Konum analizi
	23. Medya okuryazarlığı
	24. Öz denetim
	25. Politik okuryazarlık
	26. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
	27. Yenilikçi düşünme

(MEB 2005; akt. Kalaycı ve Baysal, 2020; MEB, 2018)

Tablo 2.1. 'de 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları incelendiğinde, 2005 programında toplamda 15 becerinin yer aldığı, 2018 programında ise 27 becerinin yer aldığı tespit edilmiştir. 2005 programında yer alan 13 beceri aynı şekilde 2018 programında da yer almıştır. 2005 programında yer alan ‘‘yaratıcı düşünme’’ ile ‘‘bilgi teknolojilerini kullanma’’ becerilerinin 2018 programında yer almadığı tespit edilmiştir. 2018 programında, ‘‘çevre okuryazarlığı’’, ‘‘dijital okuryazarlık’’, ‘‘finansal okuryazarlık’’, ‘‘harita okuryazarlığı’’, ‘‘hukuk okuryazarlığı’’, ‘‘iş birliği’’, ‘‘kalıp yargı ve önyargıyı fark etme’’, ‘‘ kanıt kullanma’’, ‘‘konum analizi’’, ‘‘medya okuryazarlığı’’, ‘‘öz denetim’’, ‘‘politik okuryazarlık’’, ‘‘tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama’’

ve “yenilikçi düşünme” becerileri dahil edilmiştir. Yeni programda beceri sayısının arttığı tespit edilmiştir. Daha önce uygulamada olan 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında politik okuryazarlık becerisi yer almamıştır. Ancak bu beceriyle ilgili öğrenme alanları ve kazanımların olmadığı anlamına gelmemelidir. Politik okuryazarlık ismiyle bir becerinin olmadığı söylenebilir.

2.9. İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili literatürde var olan çalışmalar yurt içinde ve yurtdışında yapılan çalışmalar olmak üzere iki başlık altında çalışmanın tarihi esas alınarak en eskiden en yeniye doğru incelenmiştir.

2.9.1. Yurt içinde yapılmış araştırmalar

Doğanay, Çuhadar ve Sarı (2007) tarafından yapılan “Öğretmen Adaylarının Siyasal Katılımcılık Düzeylerine Çeşitli Etmenlerin Etkisinin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi” adlı çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin sonucuna göre, öğretmen adaylarının siyasal katılım düzeyleri oldukça düşük çıktığı, ancak bu öğretmen adaylarının en sık katıldıkları siyasal etkinlik ise oy kullanmaları olarak tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının siyasal katılımcılığı en yüksek oran “toplumsal olaylara duyarlılığın bir ifadesi” olarak tespit edildiği belirtilmiştir.

Akhan (2011) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi” adlı çalışmada, tarama modelinden faydalanılmıştır. Verilerin toplanmasında “sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika konularına eğilimlerini belirme ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin sonucuna göre, öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimleri yüksek olduğu belirtilmiştir. Ancak günlük yaşantıları içerisinde politika konularına fazla zaman ayırmadıkları sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Tarhan (2015) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, nitel araştırma deseninden fenomenoloji yönteminden faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen verilerin sonucuna göre, öğretmen adaylarının kendilerinin Politik Okuryazar birey olarak yetişememesinde çeşitli unsurların etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Faiz (2016) tarafından yapılan ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları’’ adlı çalışmada, karma yöntemden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin nicel kısmının sonucunda, öğretmen adaylarının bilgileri, duyuşsal eğilimleri ve beceri/davranışları orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca siyaset okuryazarlığını oluşturan bu üç ayrı bileşenden aldıkları toplam puanların ortalamasına bakıldığında ise siyaset okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında ise öğretmen adaylarının etkili siyaset okuryazarlığı eğitiminin, öğretim materyallerine bağlı olduğu ve öğretmen sayesinde gerçekleştiği sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. Ayrıca vatandaşlık eğitiminin aileden başlayıp ömür boyu sürmesi ve siyaset okuryazarlık eğitiminin ise ortaokulda başlatılması gerektiğini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kara ve Tangülü (2017) tarafından yapılan ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi’’ adlı çalışmada, nitel araştırma türlerinden durum çalışmasıyla yapılmıştır. Doküman incelemesiyle elde edilen verilerin sonucuna göre, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan genel amaçlar, öğrenme alanları, kazanımlar, kavramlar ve değerlerden bazılarının hukuk ve politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Görmez (2018) tarafından yapılan ‘‘Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği’’ adlı çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri, ilköğretim 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda okuyan öğrencilere verilen ders kitaplarından elde edilmiştir. Elde edilen verilerin sonucuna göre, Sosyal Bilgiler dersinde yer alan 4 öğrenme alanının politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olduğu ve programın politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterli olduğu belirtilmiştir.

Aslan (2019) tarafından yapılan ‘‘Ortaokul 7.sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi’’ adlı çalışmada, Çalışmada tarama modelinden faydalanılmıştır. Politik okuryazarlık ölçeğinden elde edilen verilere göre, öğrencilerin politik davranış bakımından nispeten olumlu, politik bilgiye yönelik algı, gündemi takip etme ve insan haklarına yönelik algı bakımından orta düzeyde beceriye sahip oldukları belirtilmiştir.

Çınar (2019) tarafından yapılan ‘‘Coğrafya Lisans Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi’’ adlı çalışmada, tarama modelinden

faydalanılmıştır. Verilerin toplanmasında “coğrafya lisans öğrencilerinin politika okuryazarlıklarını belirleme” anketi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin sonucuna göre, coğrafya lisans öğrencilerinin politik bilgi düzeylerinin düşük olduğu, politikaya ilişkin duyuşsal eğilimlerinin ve davranışlarının orta düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Demir (2019) tarafından yapılan “ Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları (İnönü Üniversitesi Örneği)” adlı çalışmada, tarama modelinden faydalanılmıştır. Araştırma verileri, “siyaset okuryazarlık anketi” ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin sonucuna göre, araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ülke meselelerini sık sık tartışan öğretmen adaylarının beceri düzeyleri bazen tartışan öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu, uluslararası meseleleri sık sık tartışan öğretmen adaylarının beceri düzeylerinin uluslararası meseleleri asla tartışmayan öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu ve Türkiye'deki meseleleri ve uluslararası konuları tartışan öğretmen adaylarının siyaset bilgi düzeylerinin bu meseleleri tartışmayan öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Faiz ve Dönmez (2019) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Düzeyleri” adlı çalışmada, tarama modelinden faydalanılmıştır. Araştırmanın verileri, “siyaset okuryazarlık ölçme aracı” ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin sonucuna göre, öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu belirtilmiştir.

Tarhan (2019) tarafından yapılan “Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın nicel kısmında “siyaset okuryazarlık ölçeği” kullanılmıştır. Nitel kısmında ise, yarı yapılandırılmış görüşmeden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin sonuçlarına göre, ortaokul öğrencilerinin siyasetle ilgili temel bilgilerinin orta düzeyde, duyuşsal eğilim düzeylerinin de orta düzeyde olmasına karşın beceri-davranış düzeylerinin olumsuz yönde olduğu belirtilmiştir. Nitel kısımdan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin yorumları değerlendirildiğinde vatandaşlık bilincine sahip oldukları, aileleriyle siyaset konuşabilmeleri siyaset ile ilgili bilgi sahibi olmalarında katkı sağladığı,

ayrıca öğrencilerin STK'ların kuruluş amacı ve yararları ile ilgili bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Köksal ve Erol (2021) tarafından yapılan ‘‘Politik Okuryazarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi’’ adlı çalışmada amaç, politik okuryazarlık ölçeğini geliştirmektir. Araştırma verileri ‘‘google formlar’’ ile elde edilmiştir. Verilerin sonucuna göre, politik okuryazarlık ölçeği, bireylerin politik okuryazarlık becerisinin ölçülmesinde kullanılabilir sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Yavaş (2021) tarafından yapılan ‘‘Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi’’ adlı çalışmada, çalışmanın verilerini elde etmek amacıyla Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre, Cumhuriyet ve kamuoyu kavramlarında kavram yanılgısı olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin yazmış oldukları cümlelerde ise bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgilerin çoğunlukta olduğu belirtilmiştir.

2.9.2. Yurt dışında yapılmış araştırmalar

Barrow (1996) tarafından yapılan ‘‘Children’s Understanding of Political Concepts’ (Çocukların Politik Kavramları Anlaması) adlı çalışma, çocukların politik anlayışını araştırarak, sosyal etkileşimini, temel politik yönünün oluşumunu ve gelişimini araştırma amacıyla yapılmıştır. Yapılan araştırmada, çocukların aile içerisinde küçük yaştan itibaren politikanın etkisinde kaldığı belirtilmiştir. Bireyler küçük yaştan itibaren iktidarı, otoriteyi ve kuralları aile içerisinde gördükleri için ebeveynlerin ve bakıcılarının gücüne ve otoritesine bağlı olurlar. Araştırma sonucunda, çocukların politik düşünce gelişimlerinin sosyal temsiller perspektifi olduğu belirtilmiştir.

Alexander (2009) tarafından yapılan ‘‘Political Literacy As Information Literacy’’ (Bilgi Okuryazarlığı Olarak Siyaset Okuryazarlık) adlı çalışmada, bilgi okuryazarlığı ile siyaset okuryazarlığı arasında bir bağlantı olduğunu savunmuştur. Bu iki kavramın derste birlikte öğretilmesi gerekliliğini dile getirmiştir. Öğrencilerin bilgi ve siyasi okuryazarlık becerisinin gelişmesine bağlı olarak bilimsel açıdan da gelişeceğini ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin kaliteli bilgiye sahip, fikir üreten, karar alma becerisine sahip bir vatandaş olmalarını sağlayacaktır. Öğrencilere daha

fazla bilgi ve politik okuryazarlık öğretilmesi için derslerin yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Maitles (2009) tarafından yapılan “‘They’re Out to Line Their Own Pockets!’: Can the Teaching of Political Literacy Counter the Democratic Deficit?; the Experience of Modern Studies in Scotland.”(Politik Okuryazarlık Öğretisi Demokratik Açığı Kaldırabilir Mi? İskoçya’da Modern Çalışmaların Deneyimi) adlı çalışma, öğrencilerin siyasete karşı davranışlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. İskoçya’ da bulunan 1600 öğrencinin ilgileri, bilgileri, değerleri ve tutumları hakkında bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, 1600 öğrenciden 800 öğrenci modern çalışmaları okurken diğer öğrenciler ise tarih ve coğrafya okudukları belirtilmiştir. Modern çalışmaları okuyan öğrencilerin daha fazla ilgi ve bilgiye sahip oldukları ancak tarih ve coğrafya okuyan öğrenciler arasında değerler bakımından ayırt edilebilecek bir fark olmadığı belirtilmiştir.

Badlan (2016) tarafından yapılan “‘Explorations Into Young People’s Political Literacy” (Gençlerin Siyasi Okuryazarlığı Üzerine Araştırmalar) adlı çalışmada, gençlerin siyasi bilgi, ilgi ve katılımlarının önündeki temel engeller araştırılmıştır. Çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin sonucuna göre, vatandaşlık eğitimi seviyesi düşük çıktığı belirtilmiştir. Buna rağmen katılımcıların politik olarak bilgili, ilgili ve aktif bir vatandaş olmak için donanımlı oldukları belirtilmiştir. Ayrıca gençlerin kamusal alandaki bilgi düşüklüğü ve hükümet kaynaklarına olan güven eksikliği, politika konusunda belirsizliğe neden olduğu belirtilmiştir.

Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhana (2018) tarafından yapılan “‘Youthizen, Political Literacy, and Social Media” (Siyasal Okuryazarlık ve Sosyal Medya) adlı çalışmada, sosyal medyanın genç neslin siyasal bilinci oluşturmadaki rolünü tanımlamayı amaçlamıştır. Çalışmada, karma yöntem kullanılmıştır. Lise de öğrenim gören öğrencilere uygulanan nicel yöntem için anket kullanılmıştır, nitel yöntem için görüşme yapılmıştır. Elde edilen verilere göre, öğrencilerin sosyal medyayı kendi siyasi görüşleri için kullanmadıkları sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Bu alanda yapılmış çalışmaların sonucuna bakıldığında, Doğanay, Çuhadar ve Sarı (2007) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının siyasal katılım düzeylerinin düşük çıktığı tespit edildiği görülmüştür. Tarhan (2015) tarafından

yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının kendilerini politik okuryazar birey olarak görmedikleri tespit edildiği görülmüştür. Faiz (2016) ve Faiz ve Dönmez (2019) tarafından yapılan çalışmalara bakıldığında, öğrencilerin siyaset okuryazarlık ve politik okuryazar düzeylerinde orta seviyede olduğu tespit edildiği görülmüştür. Aslan (2019) tarafından yapılan çalışmada, ortaokul öğrencilerinin politik davranış boyutunun nispeten olumlu, politik bilgiye yönelik algı, gündemi takip etme ve insan haklarına yönelik algı bakımından orta seviyede olduğu tespit edildiği görülmüştür. Çınar (2019) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının politik bilgi düzeylerinin düşük düzeyde, politikaya ilişkin duyuşsal eğilimler ve davranışlarının orta düzeyde olduğu tespit edildiği görülmüştür. Tarhan (2019) tarafından yapılan çalışmada, ortaokul öğrencilerinin siyaset ile ilgili temel bilgilerin orta düzeyde, beceri ve davranış düzeylerinin olumsuz olduğu tespit edildiği görülmüştür. Akhan (2011) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin yüksek olduğu tespit edildiği görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının politik okuryazarlık becerisiyle ilgili olması konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında Kara ve Tangülü (2017) yapılan çalışmada, sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel amaç, öğrenme alanı, kazanım, kavram ve değerlerin politik okuryazarlık ilgili olduğu tespit edildiği görülmüştür. Görmez (2018) tarafından yapılan çalışmada, sosyal bilgiler dersi öğretim programda 4 öğrenme alanın politik okuryazarlıkla ilgili olduğu tespit edildiği görülmüştür.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı, araştırma verilerinin toplanması ve verilerin analizi kısımları yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama (survey) modelinden faydalanılmıştır. “Bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir” (Büyüköztürk vd., 2020; s.184). Karasar’a (2020: 109) göre “Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir” şeklinde tanımlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Evren, canlı veya cansız varlıklardan ihtiyaç duyulan soruların yanıtının elde edildiği büyük grup olarak tanımlanabilir. Bir başka ifade ediliş şekli ise, Araştırmada elde edilen verilerin analiz sonucunun geçerli olacağı, yorumlanacağı grup şeklinde tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2020). Arıkan’a (2013) göre, araştırma yapılacak elemanlar hakkında bilgi toplayarak tanıma ve genelleme yapmaya çalışılan topluluğa denir. Araştırma, 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılı içerisinde Ağrı il merkezinde bulunan ortaokullarda yapılmıştır. Çalışmanın evreni, Ağrı İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı ortaokullarda 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılı itibarıyla 5.sınıflarda 3178, 6.sınıflarda 3172 ve 7.sınıflarda 3025 öğrenim gören ortaokullar öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada örneklem büyüklüğünü belirlerken dikkat edilmesi gereken durum “kabul edilen örneklem hatasıdır” literatürde genel kabul gören hata payı oranları %1 ile %5 arasındadır. Bu bilgiden yola çıkarak %95 güven aralığında %5 payı ile çalışma evreninin 10.000 olduğu bir çalışma grubunda 370 öğrenciye ulaşılması örneklemini temsil etmesi için yeterli olduğu görülmüştür (Büyüköztürk vd., 2018). Bu bilgiye göre, 9375 kişilik bir evrende 834 kişilik örneklem evreni temsil etmek için yeterlidir. Yansız olarak belirlenen öğrencilere, araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ile politik okuryazarlık ölçeği uygulanmıştır.

Örneklem, evrenin tamamına ulaşmak maliyetli ve kontrolü zor olduğundan dolayı evrenden yansızlık (random) kuralına göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük küme olarak tanımlanabilir (Karasar, 2020). Karagöz'e (2016) göre örneklem, araştırma yapılacak ana kütleyi temsil eden, belirli kurallara göre alınmış ve ana kütlenin herhangi bir alt grubuna denir. Çalışmanın örneklemini oluşturan 892 öğrenciye ulaşılmış ancak yapılan incelemeler sonucunda, eksik veya hatalı olarak doldurulan 58 anket değerlendirme dışında bırakılarak 834 anket değerlendirilmiştir. Araştırmada örnekleme yöntemlerinden biri olan basit seçkisiz (random) örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Evrende bulunan her birimin eşit seçilme şansına sahip olup örnekleme alınması şeklinde tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2020). Gavcar'a (2011) göre basit seçkisiz örnekleme, ana kütlede bulunan bütün elemanların eşit seçilme şansına sahip olup tamamıyla rastgele örneğe alınmasıdır. Çalışmada, politik okuryazarlık ölçeğinin uygulandığı okullarda 5. 6. ve 7.sınıflarda şubelerin fazla olmasından dolayı basit seçkisiz örnekleme yöntemine göre seçilen şubelerde "Politik Okuryazarlık Ölçeği" öğrencilere sunulmuştur.

3.3. Veri Toplama Aracı

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, Aslan (2019) tarafından geliştirilen "Politik Okuryazarlık Ölçeği" kullanılmıştır. Aşağıda Aslan (2019) tarafından yapılmış çalışmanın pilot uygulamanın "Basıklık ve Çarpıklık" değerlerine, "Normallik Testi", "Açımlayıcı Faktör Analiz" sonuçlarına ve "Cronbach's Alfa" değerlerine yer verilmiştir.

Politik okuryazarlık ölçeği, "Politik Davranış", "Politika Bilgisine Yönelik Algı", "Gündemi Takip Etme" ve "İnsan Haklarına Yönelik Bilinç" olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 41 maddeden oluşan anket formuyla pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama 221 öğrenciyle yapılmıştır. SPSS 20.0 programında yapılan analizler sonucunda;

Pilot uygulamanın Basıklık değeri "istatistik -,594", "standart hata ,326" Çarpıklık değerleri "istatistik ,136", "standart hata ,164" sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Pilot uygulamanın normallik testi sonucuna bakıldığında, Kolmogorov-Simornov ‘‘istatistik ,059’’, ‘‘sd 221’’ ve ‘‘p ,057’’ ve Shapiro-Wilk ‘‘istatistik ,990’’, ‘‘sd 221’’ ve ‘‘p ,114’’ sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Açımlayıcı faktör analiz sonucuna bakıldığında, p değerlerinin 0,05’ten büyük olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. 0,33’ün altında yük değeri alan maddeler ile birden fazla faktöre yüklenen ve faktör yük değerleri arasındaki fark 0,1’in altında olan maddelerin atıldığı görülmüştür. Başlangıçta 41 maddesi bulunan ölçeğin 17 maddesi atılarak 24 madde kalmıştır.

Cronbach’s Alfa değerlerine bakıldığında, ‘‘Politik davranış boyutu ,731’’, ‘‘politika bilgisine yönelik algı boyutu ,708’’, ‘‘gündemi takip etme ,657’’, ‘‘insan haklarına yönelik algı ,663’’ ve ‘‘politik okuryazarlık ölçeği ise ,759’’ sonucuna ulaşıldığı görülmüştür (Aslan, 2019).

3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan ve kullanımına karar verilen ‘‘Kişisel Bilgi Formu ve Politik Okuryazarlık Ölçeğinin’’ uygulanması için EK-1’de belirtildiği gibi gerekli izinler alınmıştır. Gerekli bütün izinler alındıktan sonra devlet ortaokullarında kayıtlı olan ortaokul öğrencilerine veri toplama araçları dağıtılmıştır. Öğrencilere, araştırma verinin toplama sürecinde katılımın gönüllülük esasına göre olduğu ifade edilmiştir. Geri dönen ölçek ve formlardan eksik, özensiz, mozaik doldurma (bütün cevapların aynı olması) gibi sebeplerinden ötürü araştırma için kullanılmaya değer bulunmayanlar analiz dışında bırakılmıştır. Geriye kalan 834 ölçek ve form araştırmanın verileri olarak kabul edilmiş ve analize konu edilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması toplam 3 aylık bir sürede tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Ölçeklerden toplanan veriler analiz edilmeden önce, normallik sayılsını sağlamak için, Skewness ve Kurtosis katsayılarına, z puanlarına ve p-p grafiklerine bakılmıştır. Skewness ve Kurtosis katsayıları için (+1) – (-1) aralığı; z puanları için +2.5 ile -2.5 (Tabachnick and Fidell, 2013; akt. Erbay ve Beydoğan, 2017; Çokluk vd., 2012; Field, 2009; akt. Eğmir ve Ocak, 2017) aralığı dikkate alınmıştır. Bu bağlamda elde edilen verinin parametrik bir dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış olup, bu değerler -1 ile 1 aralığında olduğu için parametrik bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 3.1. Dağılımın parametrik olup olmadığının incelenmesi

Alt boyutlar ve Ölçek	X	SS	Çarpıklık	Basıklık
Politik Davranış	2.08	.620	.324	-.439
Politik Bilgiye Yönelik Algı	2.73	.586	-.071	-.148
Gündemi Takip Etme	2.61	.738	.098	-.382
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	3.29	.944	-.130	-.548
Politik Okuryazarlık	2.55	.428	-.050	-.276

Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu ve Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılarak elde edilen veriler, istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma verileri, betimsel tekniklerle analiz edilmiştir. Verilerin analizi araştırmanın alt amaçları bağlamında aşağıdaki gibidir:

Ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin ve ölçeğin alt boyutları olan “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin demografik değişkenlerine göre analizi için ikili gruplarda “Bağımsız Örneklem t-Testi” ve çoklu gruplarda “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” testleri kullanılmıştır.

3.5.1. Bağımsız Örneklem t-Testi

Araştırmada, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ikili demografik değişkenlere göre anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için İlişkisiz Örneklem “t” Testi kullanılmıştır. Bağımsız Örneklem “t” Testi’ nin kullanılabilmesi için, gereken şartlar; “Ortalama puanlar karşılaştırılarak verilerin normal dağılım göstermesi, teste dahil edilecek grupların varyansların eşit olması ve her bir veri diğer veriden bağımsız olmasıdır” (Can, 2016; akt. Özeren, 2020).

3.5.2. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının çoklu gruplar şeklindeki demografik değişkenlere göre manidar farklılık olup olmadığını saptamak için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. Yapılan analizde

ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin “ANOVA (F) değeri, ortalamaları, standart sapmaları ve anlamlılık değerleri (p)” hesaplanmıştır. ANOVA testi ikiden fazla bağımsız gruba ilişkin ortalamaların en az iki kişi arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlediği için kullanılmıştır (Can, 2016; akt. Özeren, 2020).

ANOVA sonucunda manidar farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespiti için “post-hoc (çoklu) karşılaştırmalar” testlerine bakılmıştır. Bu testler arasında araştırmalarda yaygın olarak kullanıldığı gözlenen “Scheffe testi” kullanılmıştır. Bu test genel olarak en fleks ve karşılaştırılacak grup sayılarının fazla olması durumunda α hata payını kontrol altında tutabilen ve gruplardaki gözlem sayılarının aynı olması varsayımını göz önünde bulundurmeyen bir post-hoc türüdür (Scheffe, 1953; akt. Kayri, 2009, s. 54).

Veri toplamak amacıyla kullanılan ölçeğin maddelerinin ve alt boyut düzeylerinin yorumlanmasında; 1-2.32 arası düşük düzey, 2.33-3.66 arası orta düzey ve 3.67-5.00 arası yüksek düzey olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu başlık altında veri analizleri sonucu ortaya çıkan sonuçlar raporlaştırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Tablo halinde sunulan veriler temel alınarak yorumlanmıştır. Analiz edilerek verilen veriler giriş bölümünde yer alan alt problemlere göre sıralanmıştır.

4.1. Betimsel Bulgular

4.1.1. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Davranış Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik davranış boyutunun ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.1.'de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Davranış Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Politik Davranış	$\bar{X}$	SS	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
3. Madde	2.55	1.2	189	22.7	257	30.8	197	23.6	127	15.2	64	7.7
4. Madde	1.84	1.07	418	50.1	238	28.6	102	12.2	45	5.4	31	3.7
6. Madde	1.85	1.09	417	50	248	29.8	75	9	66	7.9	28	3.4
7. Madde	2.17	1.11	278	33.3	282	33.8	172	20.6	62	7.4	40	4.8
10. Madde	2.03	1.05	309	37.1	300	36	142	17	57	6.8	26	3.1
12. Madde	1.97	1.09	358	42.9	265	31.7	117	14	66	7.9	28	3.4
20. Madde	2.09	1.12	318	38.1	260	31.2	150	18	73	8.8	33	4
23. Madde	1.93	1.13	397	47.6	233	28	106	12.7	64	7.7	34	4.1
24. Madde	2.29	1.23	271	32.5	256	30.7	163	19.5	80	9.6	64	7.7
Ortalama	2.08	.620										

Tablo 4.1. incelendiğinde, ortaokulda öğrenim görmekte olan öğrencilerin 5 üzerinden ortalama puanları 1.84 ile 2.55 arasında değişmektedir ve “Politik Davranış” alt boyutun ortalaması 2.08 bulunmuştur. 5’li likert tipi ölçek kullanılarak toplanılan verilerde “kararsızım” seçeneği 3 puana tekâmül ettiği göz önünde

bulundurulduğunda, Tablo 4.1.'e göre öğrencilerin kendilerini politik davranış noktasında düşük düzeyde gördükleri söylenebilir.

4.1.2. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Bilgiye Yönelik Algı Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı boyutunun ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.2.'de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Bilgiye Yönelik Algı Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Politik Bilgiye Yönelik Algı	$\bar{X}$	SS	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
5. Madde	2.72	1.20	159	19.1	190	22.8	293	35.2	109	13.1	83	10
9. Madde	3.14	1.19	88	10.6	136	16.3	312	37.4	167	20	131	15.7
11. Madde	2.47	1.21	228	27.3	211	25.3	234	28.1	101	12.1	60	7.2
15. Madde	2.56	1.17	181	21.7	219	26.3	274	32.9	97	11.6	63	7.6
18. Madde	3.05	1.22	109	13.1	144	17.3	304	36.5	151	18.1	126	15.1
22. Madde	2.46	1.14	204	24.5	235	28.2	259	31.1	87	10.4	49	5.9
Ortalama	2.73	.59										

“Politik Bilgiye Yönelik Algı” boyutunda bulunan 9. madde ve 18. madde ters maddeler olup, analizden önce bu iki madde tersine çevrilmiştir. Tablo 4.2. incelendiğinde, ortaokulda öğrenim görmekte olan öğrencilerin 5 üzerinden ortalama puanları 2.46 ile 3.14 arasında değişmektedir ve “Politik Bilgiye Yönelik Algı” alt boyutunun ortalaması 2.73 olarak belirlenmiştir. 5’li likert tipi ölçek kullanılarak toplanılan verilerde “kararsızım” seçeneği 3 puana tekâmül ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Tablo 4.2.’ye göre öğrencilerin kendilerini politik bilgiye yönelik algı noktasında orta düzeyde gördükleri söylenebilir.

4.1.3. Ortaokul Öğrencilerinin Gündemi Takip Etme Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin gündemi takip etme boyutunun ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.3.'te yer almaktadır.

Tablo 4.3.Ortaokul Öğrencilerinin Gündemi Takip Etme Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Gündemi Takip Etme	$\bar{X}$	SS	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Madde	2.96	1.30	144	17.3	188	22.5	160	19.2	242	29	100	12
8. Madde	2.73	1.34	199	23.9	191	22.9	179	21.4	163	19.5	102	12.2
16. Madde	1.94	1.11	368	44.1	273	32.7	102	12.2	54	6.5	37	4.4
17. Madde	2.50	1.22	217	26	207	24.8	236	28.3	112	13.4	62	7.4
19. Madde	2.91	1.27	152	18.2	157	18.8	237	28.4	189	22.7	99	11.9
Ortalama	2.61	.738										

Tablo 4.3. incelendiğinde, ortaokulda öğrenim görmekte olan öğrencilerin 5 üzerinden ortalama puanları 1.94 ile 2.96 arasında değişmektedir ve “Gündemi Takip Etme” alt boyutunun ortalaması 2.61 olarak belirlenmiştir. 5’li likert tipi ölçek kullanılarak toplanılan verilerde “kararsızım” seçeneği 3 puana tekâmül ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Tablo 4.3.’e göre öğrencilerin kendilerini gündemi takip etme noktasında orta düzeyde gördükleri söylenebilir.

4.1.4. Ortaokul Öğrencilerinin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin insan haklarına yönelik bilinç boyutunun ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.4.’te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Ortaokul Öğrencilerinin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç Boyutunun Ortalama, Standart Sapma, Frekans ve Yüzde Değerleri

İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	$\bar{X}$	SS	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2. Madde	3.21	1.48	157	18.8	149	17.9	110	13.2	197	23.6	221	26.5
13. Madde	3.58	1.36	98	11.8	87	10.4	167	20	190	22.8	292	35
14. Madde	3.45	1.38	113	13.5	99	11.9	188	22.6	176	21.1	258	30.9
21. Madde	2.9	1.31	151	18.1	173	20.7	254	30.5	119	14.3	137	16.4
Ortalama	3.29	.944										

Tablo 4.4. incelendiğinde, ortaokulda öğrenim görmekte olan öğrencilerin 5 üzerinden ortalama puanları 2.9 ile 3.58 arasında değişmektedir ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutun ortalaması 3.29 olarak belirlenmiştir. 5’li likert tipi ölçek kullanılarak toplanılan verilerde “kararsızım” seçeneği 3 puana tekâmül ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Tablo 4.4.’e göre öğrencilerin insan haklarına yönelik bilinç noktasında orta düzeyde gördükleri söylenebilir.

4.1.5. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanların ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri Tablo 4.5.’te yer almaktadır.

Tablo 4.5. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri

Politik Okuryazarlık Ölçeği	N	$\bar{X}$	SS	Minimum	Maksimum
	834	2.55	.43	1.46	3.67

Tablo 4.5. incelendiğinde, öğrencilerin “Politik Okuryazarlık Ölçeğinden” aldıkları ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum puanları yer almaktadır.

Öğrencilerin ortalaması 2.55 olduğu görülmektedir ki bu puan öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının sınıflarına göre değişimi Tablo 4.6.'da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının Sınıflarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Sınıf	N	$\bar{X}$	ss	Vary. Kay.	Kar. Top.	sd	Kar Ort.	F	p	Fark Olan Gruplar
Politik Davranış	5	266	2.03	.57	Gruplar Arası	5.19	2-831	2.60	6.84	.001*	5-6 6-7
	6	274	2.19	.66							
	7	294	2.02	.61							
	Toplam	834	2.08	.62	Toplam	320.622				.562	
	Levene: 4.81	p= .008									
Politik Bilgiye Yönelik Algı	5	266	2.76	.57	Gruplar Arası	.396	2-831	.198	.577	.562	
	6	274	2.73	.60							
	7	294	2.70	.59							
	Toplam	834	2.73	.59	Toplam	286.026					
	Levene: .507	p= .602									
Gündemi Takip Etme	5	266	2.68	.76	Gruplar Arası	3.65	2-831	1.82	3.37	.035*	5-7
	6	274	2.64	.73							
	7	294	2.52	.73							
	Toplam	834	2.61	.74	Toplam						
	Levene: .399	p= .671									
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	5	266	3.2	.94	Gruplar Arası	14.4	2-831	7.21	8.22	.000*	5-7 6-7
	6	274	3.18	.87							
	7	294	3.46	.99							
	Toplam	834	3.29	.94	Toplam	742.822					
	Levene: 3.26	p= .039									
Politik Okuryazarlık	5	266	2.54	.43	Gruplar Arası	.483	2-831	7.21	8.22	.267	
	6	274	2.59	.43							
	7	294	2.54	.42							
	Toplam	834	2.55	.43	Toplam	152.323					
	Levene: .05	p= .951									

*p<0.05.

Tablo 4.6. incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının tamamı ve alt boyutlarına yönelik algılarının sınıflarına göre anlamlı şekilde farklılaşma gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan

Anova Testi sonucuna göre, “Politik Davranış” (F= 6.84; p= .001), “Gündemi Takip Etme” (F=3.37; p=.035) ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” (F= 8.22; p= .000) alt boyutlarında farklılaşma olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmış olup, Scheffe testi sonucuna göre “Politik Davranış” alt boyutunda, 6. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin politik davranış gösterme düzeyleri ($\bar{X}$ 6. sınıf.=2.19), 5. Sınıfta ($\bar{X}$ 5. sınıf.=2.03) ve 7. Sınıfta ($\bar{X}$ 7. sınıf.=2.02) öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin politik davranış gösterme düzeylerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Scheffe Testi sonucuna göre “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda, 5. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ 5. sınıf.=2.68), 7. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerine göre ($\bar{X}$ 7. sınıf.=2.52) gündemi takip etme düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutunda ise 7. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ 7. sınıf.=3.46) 5. Sınıfta ($\bar{X}$ 5. sınıf.=3.2) ve 6. Sınıfta ($\bar{X}$ 6. sınıf.=3.18) öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerine göre insan haklarına yönelik bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. “Politik Okuryazarlık” düzeyinin ve alt boyutu olan “Politik Bilgiye Yönelik Algı” düzeyinin sınıf değişkeninden etkilenmediği biçimde yorumlanabilir.

4.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin ve alt boyutlarının cinsiyete göre değişimi Tablo 4.7.’de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		sd	t	p
					F	p			
Politik Davranış	Kadın	461	1.20	.61	.003	.958	832	-4.22	.000*
	Erkek	373	2.18	.62					
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Kadın	461	2.70	.56	2.484	.115	832	-1.453	.147
	Erkek	373	2.76	.61					
Gündemi Takip Etme	Kadın	461	2.57	.71	2.291	.130	832	-1.523	.128
	Erkek	373	2.65	.77					

İnsan Haklarına	Kadın	461	3.40	.91	1.667	.197	832	3.872	.000*
Yönelik Bilinç	Erkek	373	3.15	.97					
Politik	Kadın	461	2.53	.42	.618	.432	832	-1.907	.057
Okuryazarlık	Erkek	373	2.59	.44					

*p<0.05.

Tablo 4.7. incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin “Politik Davranış” ve “İnsan Haklarına Yönelik” düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği, fakat “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir. Bu bulgulara göre, erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre daha politik davrandığı, diğer taraftan ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre insan haklarına yönelik bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu şeklinde belirtilebilir. Genel anlamda ise araştırmaya katılan erkek ve kadın öğrenciler arasında politik okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkeninden etkilenmediği biçiminde yorumlanabilir.

4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının anne eğitim düzeylerine göre değişimi Tablo 4.8. 'de yer almaktadır.

Tablo 4.8. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının ve Alt Boyutlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Eğitim Seviyesi	N	$\bar{X}$	ss	Vary. Kay.	Kar. Top.	sd	Kar Ort.	F	p	Fark Olan Gruplar
Politik Davranış	1	104	2.16	.62	Gruplar Arası	3.95	5-828	.789	2.064	.068	
	2	157	2.12	.58							
	3	305	2.1	.63							
	4	122	2.04	.58							
	5	89	1.91	.59							
	6	57	2.07	.73							
	Toplam	834	2.08	.62	Toplam	320.622				.562	
	Levene: 1.900		p= .092								
Politik Bilgiye Yönelik Algı	1	104	2.75	.55	Gruplar Arası	.526	5-828	.105	2.06	.910	
	2	157	2.72	.58							
	3	305	2.76	.57							
	4	122	2.69	.59							
	5	89	2.69	.67							
	6	57	2.73	.61							

İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Gündemi Takip Etme	Toplam	834	2.73	.59	Toplam	286.026					
		Levene: 1.213		p= .301								
		1	104	2.64	.69	Gruplar Arası	.410	5-828	.082	.150	.980	
		2	157	2.63	.70							
		3	305	2.62	.73							
		4	122	2.58	.72							
		5	89	2.58	.83							
		6	57	2.57	.87							
		Toplam	834	p=2.61	.74	Toplam	453.539					
	Levene: 2.077		p= .066									
	Politik Okuryazarlık	1	104	3.14	.87	Gruplar Arası	14.3	5-828	2.89	3.26	.006*	1-5 2-5
		2	157	3.21	.95							
		3	305	3.26	.93							
		4	122	3.25	.94							
		5	89	3.58	.96							
		6	57	3.52	1.02							
		Toplam	834	3.29	.94	Toplam	742.822					
		Levene: .718		p= .610								

*p<0.05. 1=Okuryazar, 2=Okuryazar değil, 3=İlkokul, 4=Ortaokul, 5=Lise, 6=Yüksekokul, Üniversite,

Tablo 4.8. incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının tamamı ve alt boyutlarına yönelik algılarının anne eğitim seviyelerine göre anlamlı şekilde farklılaşma gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Anova Testi sonucuna göre, “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” (F= 3.26; p= .006) alt boyutunda farklılaşma olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmış olup, Scheffe testi sonucuna göre “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutunda, annesi lise mezunu olan ortaokul öğrencilerinin insan haklarına yönelik bilinç düzeyleri ($\bar{X}$ anne lise mezunu.=3.58), anneleri okuryazar olmayan ($\bar{X}$ anne okuryazar değil.=3.14), ya da anneleri sadece okuryazar olan ($\bar{X}$ anne okuryazar.=3.21) ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Tablo 4.8. incelendiğinde, anne eğitiminin artışı ile öğrencilerin insan haklarına

yönelik bilinç düzeylerinin arttığı görülmektedir. Öğrencilerin “Politik Okuryazarlık” düzeyinin anne eğitim düzeyi değişkeninden etkilenmediği biçimde yorumlanabilir.

4.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının baba eğitim düzeylerine göre değişimi Tablo 4.9. 'da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının ve Alt Boyutlarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Eğitim Seviyesi	N	$\bar{X}$	ss	Vary. Kay.	Kar. Top.	sd	Kar Ort.	F	p	Fark Olan Gruplar
Politik Davranış	1	81	2.25	.62	Gruplar Arası	5.83	5-828	1.166	3.066	.009*	1-6
	2	49	2.20	.58							
	3	190	2.08	.59							
	4	177	2.09	.58							
	5	201	2.07	.65							
	6	136	1.94	.64							
	Toplam		834	2.08	.62	Toplam	320.622			.562	
	Levene: .653		p= .659								
Politik Bilgiye Yönelik Algı	1	81	2.77	.63	Gruplar Arası	1.44	5-828	.289	.841	.521	
	2	49	2.61	.55							
	3	190	2.73	.59							
	4	177	2.75	.56							
	5	201	2.76	.57							
	6	136	2.68	.62							
	Toplam		834	2.73	.59	Toplam	286.026				
	Levene: .541		p= .745								
Gündemi Takip Etme	1	81	2.56	.59	Gruplar Arası	4.23	5-828	.847	1.56	.169	
	2	49	2.41	.68							
	3	190	2.59	.70							
	4	177	2.71	.71							
	5	201	2.59	.79							
	6	136	2.63	.83							
	Toplam		834	p=2.61	.74	Toplam	453.539				
	Levene: 3.691		p= .003								
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	1	81	3.11	.90	Gruplar Arası	18.2	5-828	3.65	4.17	.001*	1-6 2-6
	2	49	2.98	1.18							
	3	190	3.28	.91							
	4	177	3.24	.92							
	5	201	3.29	.93							
	6	136	3.57	.93							
	Toplam		834	3.29	.94	Toplam	742.822				
	Levene: 2.502		p= .029								

Politik Okuryazarlık	1	81	2.59	.42	Gruplar Arası	.523	5-828	.105	.571	.722
	2	49	2.48	.38						
	3	190	2.56	.42						
	4	177	2.58	.42						
	5	201	2.56	.45						
	6	136	2.54	.45						
	Toplam	834	2.55	.43	Topla	152.323				
	Levene: 1.148		p= .333							

*p<0.05. 1=Okuryazar, 2=Okuryazar değil, 3=İlkokul, 4=Ortaokul, 5=Lise, 6=Yüksekokul, Üniversite,

Tablo 4.9. incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının tamamı ve alt boyutlarına yönelik algılarının baba eğitim seviyelerine göre anlamlı şekilde farklılaşma gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Anova Testi sonucuna göre, “Politik Davranış” (F= 3.066; p= .009) ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” (F= 4.17; p= .001) alt boyutunda farklılaşma olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmış olup, Scheffe testi sonucuna göre “Politik Davranış” alt boyutunda babaları sadece okuryazar olan öğrencilerin ($\bar{X}$ baba okuryazar.=2.25), babaları yüksek okul üniversite veya lisansüstü eğitiminden mezun olan öğrencilere göre ($\bar{X}$ baba yüksek okul üniversite.=1.94) daha politik davrandıklarını, “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutunda ise, babaları yüksek okul üniversite veya lisansüstü eğitiminden mezun olan öğrencilerin ($\bar{X}$ baba yüksek okul üniversite.=3.57), babaları okuryazar olmayan ($\bar{X}$ baba okuryazar değil.=2.98), ya da babaları sadece okuryazar olan ($\bar{X}$ baba okuryazar.=3.11) ortaokul öğrencilerine göre insan haklarına yönelik bilinçlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin “Politik Okuryazarlık” düzeyinin baba eğitim düzeyi değişkeninden etkilenmediği biçimde yorumlanabilir.

4.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının kitap bitirme sıklıklarına göre değişimi Tablo 4.10.’da yer almaktadır.

Tablo 4.10. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının ve Alt Boyutlarının Kitap Bitirme Sıklıklarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Kitap Bitirme Sıklığı	N	$\bar{X}$	ss	Vary. Kay.	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p	Fark Olan Gruplar
Politik Davranış	1	255	1.99	.59	Gruplar Arası	6.20	3-830	2.07	5.45	.001*	1-4
	2	364	2.08	.62							
	3	161	2.14	.61							
	4	54	2.33	.68							
	Toplam	834	2.08	.62	Toplam	320.622				.562	
	Levene:	.826	p= .480								
Politik Bilgiye Yönelik Algı	1	255	2.68	.60	Gruplar Arası	3.26	3-830	1.09	3.19	.023*	1-3
	2	364	2.71	.55							1-4
	3	161	2.82	.61							
	4	54	2.88	.62							
	Toplam	834	2.73	.59	Toplam	286.026					
	Levene:	.778	p= .506								
Gündemi Takip Etme	1	255	2.49	.72	Gruplar Arası	8.82	3-830	2.94	5.49	.001*	1-3
	2	364	2.61	.75							1-4
	3	161	2.70	.69							
	4	54	2.88	.79							
	Toplam	834	2.61	.74	Toplam	453.539					
	Levene:	1.33	p= .264								
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	1	255	3.29	.98	Gruplar Arası	3.92	3-830	1.31	1.47	.222	
	2	364	3.22	.93							
	3	161	3.41	.90							
	4	54	3.27	.97							
	Toplam	834	3.29	.94	Toplam	742.822					
	Levene:	.678	p= .566								
Politik Okuryazarlık	1	255	2.48	.41	Gruplar Arası	4.36	3-830	1.453	8.15	.000*	1-3
	2	364	2.54	.42							1-4
	3	161	2.64	.43							2-4
	4	54	2.74	.43							
	Toplam	834	2.55	.43	Toplam	152.323					
	Levene:	.383	p= .765								

*p<0.05. 1=Haftada birden fazla, 2=Haftada bir, 3=Ayda bir, 4=Yılda bir okurum veya hiç okumam

Tablo 4.10 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının tamamı ve alt boyutlarına yönelik algılarının kitap bitirme sıklıklarına göre anlamlı şekilde farklılaşma gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Anova Testi sonucuna göre, “Politik Davranış” (F= 5.45; p= .001), “Politik Bilgiye Yönelik Algı” (F= 3.19; p= .023) ve “Gündemi Takip Etme” (F=

5.49; $p = .001$) alt boyutlarında ve “Politik Okuryazarlık” düzeylerinde ($F = 8.15$; $p = .000$) farklılaşma olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmış olup, Scheffe testi sonucuna göre “Politik Davranış” alt boyutunda, yılda bir kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeyleri ($\bar{X}$ yılda bir okuma veya hiç okumama =2.08), haftada birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine ($\bar{X}$ haftada birden fazla =1.99) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Scheffe Testi sonucuna göre, “Politik Bilgiye Yönelik Algı” alt boyutunda ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ ayda bir okuma =2.82) ve yılda bir defa kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeyleri ($\bar{X}$ yılda bir okuma veya hiç okumama =2.88), ayda birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine ($\bar{X}$ haftada birden fazla =2.68) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda ise ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ ayda bir okuma =2.70) ve yılda bir defa kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeyleri ($\bar{X}$ yılda bir okuma veya hiç okumama =2.88), ayda birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine ($\bar{X}$ haftada birden fazla =2.49) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma sıklıklarına göre politik okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde ise, ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ ayda bir okuma =2.64) ve yılda bir defa kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri ($\bar{X}$ yılda bir okuma veya hiç okumama =2.74), ayda birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine ($\bar{X}$ haftada birden fazla =2.48) göre daha yüksek olduğu, ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ ayda bir okuma =2.64) politik okuryazarlık düzeyleri ise haftada bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerine ($\bar{X}$ haftada bir okuma =2.54) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4.7. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının çocuk haklarına dair sözleşme metnini okumalarına göre değişimi Tablo 4.11’de yer almaktadır.

Tablo 4.11. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Metnini Okumalarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Okuma Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Vary. Kay.	Kar. Top.	sd	Kar Ort.	F	p	Fark Olan Gruplar
Politik Davranış	Evet	203	2.04	.62	Gruplar Arası	1.24	2-831	.617	1.61	.201	
	Hayır	467	2.11	.61							
	Kısmen	164	2.03	.66							
	Toplam	834	2.08	.62	Toplam	320.622				.562	
	Levene: 1.21		p=.30								
Politik Bilgiye Yönelik Algi	Evet	203	2.63	.56	Gruplar Arası	2.51	2-831	1.25	3.68	.026*	1-2
	Hayır	467	2.75	.59							
	Kısmen	164	2.76	.60							
	Toplam	834	2.73	.59	Toplam	286.026					
	Levene: .27		p= .763								
Gündemi Takip Etme	Evet	203	2.49	.72	Gruplar Arası	10.9	2-831	5.46	10.24	.000*	1-2 2-3
	Hayır	467	2.47	.71							
	Kısmen	164	2.71	.80							
	Toplam	834	2.61	.74	Toplam	453.539					
	Levene: 2.63		p=.073								
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Evet	203	3.16	.96	Gruplar Arası	4.90	2-831	2.45	2.76	.064	
	Hayır	467	3.31	.91							
	Kısmen	164	3.38	.99							
	Toplam	834	3.29	.94	Toplam	742.822					
	Levene: 1.62		p= .197								
Politik Okuryazarlık	Evet	203	2.47	.44	Gruplar Arası	2.52	2-831	1.26	6.98	.001*	1-2
	Hayır	467	2.60	.41							
	Kısmen	164	2.53	.45							
	Toplam	834	2.55	.43	Toplam	152.323					
	Levene: 1.40		p= .246								

*p<0.05. 1=Evet, 2=Hayır, 3=Kısmen

Tablo 4.11. incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının tamamı ve alt boyutlarına politik bilgiye yönelik algılarının çocuk haklarına dair sözleşme metnini okuma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşma gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Anova Testi sonucuna göre, “Politik Bilgiye Yönelik Algi” (F= 3.68; p= .026), “Gündemi Takip Etme” (F=10.24; p=.000) alt boyutlarında ve “Politik Okuryazarlık” (F= 6.98; p= .001) düzeylerinde farklılaşma olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmış olup, Scheffe testi sonucuna göre “Politik Bilgiye Yönelik Algı” alt boyutunda, çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumamış olan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeyleri ($\bar{X}$ Okumamış=2.75), çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumuş olan ($\bar{X}$ Okumuş =2.63) ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeylerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Scheffe Testi sonucuna göre “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda, çocuk haklarına dair sözleşmeyi kısmen okumuş olan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ Kısmen=2.71), çocuk haklarına dair sözleşmeyi okuduğunu ($\bar{X}$ Okumuş=2.49) belirten ve çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumadığını belirten ortaokul öğrencilerine göre ($\bar{X}$ Okumamış=2.47) gündemi takip etme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. “Politik Okuryazarlık” düzeylerinde ise çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumamış olan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri ($\bar{X}$ Okumamış=2.60), çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumuş olan ($\bar{X}$ Okumuş =2.47) ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.8. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının evrensel insan hakları beyannamesi metnini okumalarına göre değişimi Tablo 4.12’de yer almaktadır.

Tablo 4.12. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıklarının Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi Metnini Okumalarına Göre Karşılaştırılmasında Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Okuma Durumu	N	$\bar{X}$	ss	Vary. Kay.	Kar. Top.	sd	Kar Ort.	F	p	Fark Olan Gruplar
Politik Davranış	Evet	135	2.20	.68	Gruplar Arası	2.50	2-831	1.25	3.27	.039*	1-2
	Hayır	578	2.06	.60							
	Kısmen	121	2.04	.63							
	Toplam	834	2.08	.62	Toplam	320.622				.562	
	Levene: 2.30		p= .101								
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Evet	135	2.7	.61	Gruplar Arası	1.15	2-831	.575	1.68	.187	
	Hayır	578	2.75	.58							
	Kısmen	121	2.65	.58							
	Toplam	834	2.73	.59	Toplam	286.026					

İnsan Haklarına Gündemi Takip Etme	Yönelik Bilinç	Levene: .417		p= .659													
		Evet	135	2.57	.77	Gruplar Arası	3.55	2-831	1.77	3.28	.038*	2-3					
		Hayır	578	2.65	.71												
		Kısmen	121	2.47	.79												
		Toplam	834	2.61	.74	Toplam	453.539										
	Levene: 2.727		p= .066														
	Okuryazarlık	Evet	135	3.17	.92	Gruplar Arası	3.34	2-831	1.67	1.88	.154						
		Hayır	578	3.29	.95												
		Kısmen	121	3.39	.93												
		Toplam	834	3.29	.94	Toplam	742.822										
Levene: .225		p= .798															
Politik	Okuryazarlık	Evet	135	2.56	.47	Gruplar Arası	.272	2-831	.136	.743	.476						
		Hayır	578	2.56	.42												
		Kısmen	121	2.51	.42												
		Toplam	834	2.55	.43	Toplam	152.323										
		Levene: 2.903		p= .055													

*p<0.05. 1=Evet, 2=Hayır, 3=Kısmen

Tablo 4.12. incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının tamamı ve alt boyutlarına yönelik algılarının evrensel insan hakları beyannamesi metnini okuma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşma gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Anova Testi sonucuna göre, “Politik Davranış” (F= 3.27; p= .039), “Gündemi Takip Etme” (F=3.28; p=.038) alt boyutlarında farklılaşma olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın hangi değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmış olup, Scheffe testi sonucuna göre “Politik Davranış” alt boyutunda, evrensel insan hakları beyannamesini okuduğunu belirten ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeyleri ($\bar{X}$ Okumuş=2.20), evrensel insan hakları beyannamesini okumadığını belirten ($\bar{X}$ Okumamış =2.06) ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeylerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Scheffe Testi sonucuna göre “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda, evrensel insan hakları beyannamesini okumamış olan ortaokul öğrencilerinin ($\bar{X}$ Okumamış=2.65), evrensel insan hakları beyannamesini kısmen okuduğunu ($\bar{X}$ Kısmen=2.47) belirten ortaokul öğrencilerine göre gündemi takip etme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeyinin evrensel insan hakları beyannamesi değişkeninden etkilenmediği biçimde yorumlanabilir.

4.9. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin ve alt boyutlarının Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını inceleme durumuna göre değişimi Tablo 4.13.'te yer almaktadır.

Tablo 4.13. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın Bir Kısımını İnceleme Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anayasa İnceleme	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		sd	t	p
					F	p			
Politik Davranış	Evet	331	1.94	.60	.036	.850	832	-5.22	.000*
	Hayır	503	2.17	.61					
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Evet	331	2.59	.61	6.56	.011	832	-5.55	.000*
	Hayır	503	2.82	.55					
Gündemi Takip Etme	Evet	331	2.41	.76	.73	.39	832	-6.42	.000*
	Hayır	503	2.74	.69					
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Evet	331	3.30	1.03	7.93	.005	832	.37	.712
	Hayır	503	3.28	.88					
Politik Okuryazarlık	Evet	331	2.43	.43	4.47	.035	832	-6.97	.000*
	Hayır	503	2.63	.40					

*p<0.05.

Tablo 4.13. incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin alt boyut olarak “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı” ve “Gündemi Takip Etme” düzeylerinin, genel olarak ise “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını inceleme değişkenine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bulgulara göre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını incelemeyen ortaokul öğrencilerinin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını inceleyen ortaokul öğrencilerinden daha politik davrandığı, politik bilgiye yönelik algılarının daha yüksek olduğu, gündemi daha çok takip ettiği ve politik okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.10. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin ve alt boyutlarının herhangi bir devlet kurumunu bilgi edinmek için ziyaret etme durumuna göre değişimi Tablo 4.14.'te yer almaktadır.

Tablo 4.14. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Herhangi Bir Devlet Kurumunu Bilgi Edinmek İçin Ziyaret Etme Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kurum Ziyareti	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		sd	t	p
					F	p			
Politik Davranış	Evet	216	2.03	.63	.384	.536	832	-1.35	.178
	Hayır	618	2.10	.62					
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Evet	216	2.63	.62	2.74	.098	832	-2.92	.004*
	Hayır	618	2.77	.57					
Gündemi Takip Etme	Evet	216	2.48	.79	1.94	.164	832	-2.97	.003*
	Hayır	618	2.65	.71					
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Evet	216	3.35	.99	4.04	.045	832	1.24	.216
	Hayır	618	3.26	.92					
Politik Okuryazarlık	Evet	216	2.50	.45	3.12	.078	832	-2.343	.019*
	Hayır	618	2.57	.42					

*p<0.05.

Tablo 4.14. incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin alt boyut olarak “Politik Bilgiye Yönelik Algı” ve “Gündemi Takip Etme” düzeylerinin, genel olarak ise “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin herhangi bir devlet kurumunu bilgi almak için ziyaret etme değişkenine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bulgulara göre, herhangi bir devlet kurumunu ziyaret etmeyen ortaokul öğrencilerinin, herhangi bir devlet kurumunu ziyaret eden ortaokul öğrencilerine göre politik bilgiye yönelik algılarının daha yüksek olduğu, gündemi daha çok takip ettiği ve politik okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilebilir.

4.11. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin ve alt boyutlarının bir derneği-vakfı faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için ziyaret etme durumuna göre değişimi Tablo 4.15.'te yer almaktadır.

Tablo 4.15. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Bir Derneği-vakfı Faaliyetleri Hakkında Bilgi Edinmek İçin Ziyaret Etme Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Dernek Ziyareti	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		sd	t	p
					F	p			
Politik Davranış	Evet	227	2.11	.67	4.28	.039	832	.88	.379
	Hayır	607	2.07	.60					
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Evet	227	2.67	.62	2.79	.095	832	-1.84	.067
	Hayır	607	2.75	.57					
Gündemi Takip Etme	Evet	227	2.54	.78	1.72	.19	832	-1.74	.082
	Hayır	607	2.64	.72					
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Evet	227	3.31	.95	.202	.653	832	.477	.634
	Hayır	607	3.28	.94					
Politik Okuryazarlık	Evet	227	2.54	.46	5.34	.021	832	-.60	.549
	Hayır	607	2.56	.41					

*p<0.05.

Tablo 4.15. incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin ve alt boyutlar olan “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin bir derneği-vakfı faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için ziyaret etme değişkeninden etkilenmediği biçiminde yorumlanabilir.

4.12. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin ve alt boyutlarının karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazma durumuna göre değişimi Tablo 4.16.'da yer almaktadır.

Tablo 4.16. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin ve Alt Boyutlarının Karşılaştığı Bir Sorunu Dile Getirmek İçin Dilekçe Yazma Durumuna Göre Karşılaştırılmasında t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Dilekçe Yazma	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		sd	t	p
					F	p			
Politik Davranış	Evet	275	2.01	.61	.002	.965	832	-2.17	.030*
	Hayır	559	2.11	.62					
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Evet	275	2.67	.59	.005	.943	832	-1.93	.054
	Hayır	559	2.76	.58					
Gündemi Takip Etme	Evet	275	2.46	.75	.023	.880	832	-4.12	.000*
	Hayır	559	2.68	.72					
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Evet	275	3.38	.99	2.53	.112	832	1.98	.048*
	Hayır	559	3.24	.41					
Politik Okuryazarlık	Evet	275	2.50	.41	.61	.435	832	-2.59	.010*
	Hayır	559	2.58	.43					

*p<0.05.

Tablo 4.16. incelendiğinde, karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmamış olan ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin ve alt boyutlar olan “Politik Davranış”, “Gündemi Takip Etme” düzeylerinin, karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmış olan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmış olan ortaokul öğrencilerinin “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmamış olan ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, Aslan (2019) tarafından geliştirilen “Politik Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Politik okuryazarlık alt boyutları olan “Politik Davranış” düzeylerinin düşük, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aslan (2019) tarafından yapılan çalışmada elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, öğrencilerin politik okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puan orta düzey üstü, politik davranış alt boyutunda iyi, politik bilgiye yönelik algı, gündemi takip etme ve insan haklarına yönelik bilinç alt boyutlarında orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Literatür incelendiğinde bu çalışma, Aslan (2019) tarafından yapılmış çalışmayla genel olarak benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Ancak bu çalışmada elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeyleri düşük çıkarken, Aslan (2019) tarafından yapılmış çalışmada ise öğrencilerin politik davranış düzeyleri iyi çıktığı belirtilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının sınıf değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Davranış”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutlarında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

“Politik Davranış” alt boyutunda, 6. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin politik davranış gösterme düzeyleri, 5. Sınıfta ve 7. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin politik davranış gösterme düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda, 5. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin 7. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerine göre gündemi takip etme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutunda ise 7. Sınıfta öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin 5. Sınıfta ve 6. Sınıfta öğrenim

görmekte olan ortaokul öğrencilerine göre insan haklarına yönelik bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Faiz (2016) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin bilgi düzeylerinde sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir. Çınar (2019) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin düzeyleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Coğrafya lisans bölümlerinin 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin bilgi düzeyi 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin bilgi düzeyine göre yüksek olduğu belirtilmiştir. Demir (2019) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu belirtilmiştir. 2. Sınıfa giden öğretmen adayları 3. Sınıfa giden öğretmen adaylarına göre siyasi duyuşsal eğilimlerinde daha fazla gönüllülük sergiledikleri sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. Literatür incelendiğinde, bu çalışma ile Çınar (2019) ve Demir (2019) tarafından hazırlanan çalışmaların bulguları arasında olan öğrencilerin bilgi düzeylerinde sınıf değişkenin etkili olduğu bulgusu birbirleriyle benzerlik gösterirken, Faiz (2016) tarafından hazırlanan çalışmadan bu durumun farklılık gösterdiği görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, ortaokul öğrencilerinin “Politik Davranış” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre daha politik davrandığı, diğer taraftan ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre insan haklarına yönelik bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Akhan tarafından (2011) yapılan çalışmada, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar görülmüş ve erkeklerin kadınlara oranla politika konularına daha duyarlı oldukları belirtilmiştir. Faiz (2016), Faiz ve Dönmez (2018) ve Tarhan (2019) ve tarafından yapılan çalışmada, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmadığı belirtilmiştir. Literatür incelendiğinde, bu çalışma ile Akhan’ın (2011) hazırlamış olduğu çalışmada öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinde cinsiyet değişkeninin etkili olduğu bulgusu birbiriyle benzerlik gösterirken, Faiz (2016), Faiz ve Dönmez (2018) ve Tarhan’ın (2019) çalışmalarının bulgularıyla farklılık gösterdiği görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının anne eğitim düzeyi değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “İnsan Haklarına Yönelik

Bilinç” alt boyutunda farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Annesi lise mezunu olan ortaokul öğrencilerinin insan haklarına yönelik bilinç düzeyleri, anneleri okuryazar olmayan ya da anneleri sadece okuryazar olan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Anne eğitiminin artışı ile öğrencilerin insan haklarına yönelik bilinç düzeylerinin arttığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde, Aslan (2019), Çınar (2019) ve Tarhan (2019) tarafından yapılan çalışmalarda, anne eğitimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmiştir. Bu çalışmada anne eğitim düzeyi değişkenine ilişkin elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, literatürdeki çalışmalardan farklı sonuçların elde edildiği tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Davranış” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutunda farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. “Politik Davranış” alt boyutunda babaları sadece okuryazar olan öğrencilerin, babaları yüksekokul, üniversite veya lisansüstü eğitiminden mezun olan öğrencilere göre daha politik davrandıklarını, “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” alt boyutunda ise, babaları yüksekokul, üniversite veya lisansüstü eğitiminden mezun olan öğrencilerin, babaları okuryazar olmayan ya da babaları sadece okuryazar olan ortaokul öğrencilerine göre insan haklarına yönelik algılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çınar (2019) tarafından yapılan çalışmada, baba eğitim durumunun coğrafya lisans öğrencilerinin politik bilgi düzeyleri üzerinde etkili olmadığı belirtilmiştir. Demir (2019) tarafından yapılan çalışmada, siyasi okuryazarlığı ile duyuşsal eğilimleri ve davranışsal becerileri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. Tarhan (2019) tarafından yapılan çalışmada, baba eğitim durumunun öğrencilerin siyaset okuryazarlık düzeylerinde etkili olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. Siyaset okuryazarlığı başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeylerinde en yüksek ortalamalar babaları yüksek lisans mezunu olan çocuklara ait olduğu belirtilmiştir. Literatür incelendiğinde, bu çalışmada baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, Çınar (2019) ve Demir (2019) tarafından yapılan çalışmalardan farklı sonuçlara ulaşıldığı tespit edilirken, Tarhan (2019) tarafından yapılan çalışmayla baba eğitim durumunun öğrenciler üzerinde etkili olduğu konusunda benzer sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının kitap bitirme sıklığı değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı” ve “Gündemi Takip Etme” alt boyutlarında ve “Politik Okuryazarlık” düzeylerinde farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. “Politik Davranış” alt boyutunda, yılda bir kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeyleri, haftada birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Politik Bilgiye Yönelik Algı” alt boyutunda ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ve yılda bir defa kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeyleri, ayda birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda ise ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ve yılda bir defa kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeyleri, ayda birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma sıklıklarına göre politik okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde ise, ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerinin ve yılda bir defa kitap okuyan veya hiç okumayan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, ayda birden fazla kitap okuyan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, ayda bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerin politik okuryazarlık düzeyleri ise haftada bir kitap okuyan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çınar (2019) ve Demir (2019) tarafından yapılan çalışmalarda, kitap okuma sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmiştir. Faiz ve Dönmez (2018) tarafından yapılan çalışmalarda, öğrencilerin aylık okudukları kitap sayılarına göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğretmen adaylarının aylık kitap okuma durumları baz alındığında en fazla bilgiye sahip grubun aylık 2-3 kitap okuyan grup olduğu, duyuşsal eğilimi ve beceri-davranış düzeyi en fazla olan grubun 6-7 kitap okuyan grup olduğu belirtilmiştir. Faiz (2016) tarafından yapılan çalışmada, aylık okudukları kitap sayılarına göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. En fazla bilgiye sahip grup aylık 2-3 kitap okuyan gruptur. Duyuşsal eğilimler ve beceri ve davranış boyutunda de ise en fazla olan grup aylık 6-7 kitap olduğu belirtilmiştir. Aslan (2019) tarafından yapılan çalışmada, “Politik Davranış” alt boyutunda anlamlı bir fark ortaya çıktığı

belirtilmiştir. Literatür incelendiğinde, öğrencilerin kitap bitirme sıklığına ilişkin elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, bu çalışmanın Çınar (2019) ve Demir (2019) tarafından yapılan çalışmalardan farklı sonuca ulaşıldığı tespit edilirken, Faiz (2016) Faiz ve Dönmez (2018) ve Aslan (2019) tarafından yapılan çalışmalar ile benzer sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının evrensel insan hakları beyannamesi metnini okuma değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Davranış” ve “Gündemi Takip Etme” alt boyutlarında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. “Politik Davranış” alt boyutunda, evrensel insan hakları beyannamesini okuduğunu belirten ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeyleri, evrensel insan hakları beyannamesini okumadığını belirten ortaokul öğrencilerinin politik davranış düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda, evrensel insan hakları beyannamesini okumamış olan ortaokul öğrenciler, evrensel insan hakları beyannamesini kısmen okuduğunu belirten ortaokul öğrencilerine göre gündemi takip etme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının çocuk haklarına dair sözleşme metnini okuma değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” alt boyutlarında ve “Politik Okuryazarlık” düzeylerinde farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. “Politik Bilgiye Yönelik Algı” alt boyutunda, çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumamış olan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeyleri, çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumuş olan ortaokul öğrencilerinin politik bilgiye yönelik algı düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Gündemi Takip Etme” alt boyutunda, çocuk haklarına dair sözleşmeyi kısmen okumuş olan ortaokul öğrencilerinin, çocuk haklarına dair sözleşmeyi okuduğunu belirten ve çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumadığını belirten ortaokul öğrencilerine göre gündemi takip etme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Politik Okuryazarlık” düzeylerinde ise çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumamış olan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri, çocuk haklarına dair sözleşmeyi okumuş olan ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın herhangi bir kısmını inceleme değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı” ve “Gündemi Takip Etme”, genel olarak ise “Politik Okuryazarlık” düzeyleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını inceleme değişkenine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını incelemeyen ortaokul öğrencilerinin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın bir kısmını inceleyen ortaokul öğrencilerinden daha politik davrandığı, politik bilgiye yönelik algılarının daha yüksek olduğu, gündemi daha çok takip ettiği ve politik okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının herhangi bir devlet kurumunu bilgi edinmek için ziyaret etme değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, “Politik Bilgiye Yönelik Algı” ve “Gündemi Takip Etme” ve genel olarak ise “Politik Okuryazarlık” düzeyleri herhangi bir devlet kurumunu bilgi edinmek için ziyaret etme değişkenine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinin sonucuna göre, herhangi bir devlet kurumunu ziyaret etmeyen ortaokul öğrencilerinin, herhangi bir devlet kurumunu ziyaret eden ortaokul öğrencilerine göre politik bilgiye yönelik algılarının daha yüksek olduğu, gündemi daha çok takip ettiği ve politik okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının bir Derneği-vakfı faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için ziyaret etme değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin ve alt boyutlar olan “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin bir derneği-vakfı faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için ziyaret etme değişkeninden etkilenmediği tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının ve alt boyutlarının karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazma değişkenine ilişkin sonuçlara bakıldığında, karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmamış olan ortaokul öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık” düzeylerinin ve alt boyutları olan

“Politik Davranış”, “Gündemi Takip Etme” düzeylerinin, karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmış olan ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmış olan ortaokul öğrencilerinin “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” düzeylerinin karşılaştığı bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazmamış olan ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

- Ortaokul düzeyinde etkin vatandaşlık ve demokrasi kitaplarının öğrencilere okutulması önerilmektedir.
- İlgili makamlar ve okul idaresi tarafından belirlenen program ile ortaokul öğrencine yönelik ziyaret etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir.
- Ortaokul öğrencilerine dilekçe yazma alışkanlığı kazandırmak amacıyla öğrencilerin sınıfta ve okulda karşılaştığı sorunları dilekçe halinde sınıf öğretmenine ve okul idaresine yazma alışkanlığının kazandırılması önerilmektedir.
- Ortaokul öğrencilerinin aktif katılımcı ve demokrasiyi daha iyi bir şekilde özümsemesi sağlamak amacıyla, sınıflarda seçilen sınıf başkanının veya bazı etkinliklerde okulu temsil edecek olan öğrenci veya öğrencilerin, okulda bulunan öğrenciler tarafından seçilmesi gerekliliği önerilmektedir.
- Öğretmenler güncel konulardan bahsederek öğrencilerin bu konu hakkında fikirlerini özgür bir şekilde dile getirmelerini sağlamalıdır. Böylece öğrencilerin başkasının fikirlerine saygı duymayı öğrenmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ablak, S., ve Aksoy, B., 2018. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama Becerisine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(11).
- Adler, R. P., and Goggin, J., 2005. What Do We Mean By “Civic Engagement?” *Journal Of Transformative Education*, 3(3), 236-253.
- Advisory Group on Citizenship., 1998. Education For Citizenship And The Teaching Of Democracy In Schools. London: Qualifications And Curriculum Authority.
- Akengin, H., Tuncel, G., ve Cendek, M. E., 2016. Öğrencilerde Harita Okuryazarlığının Geliştirilmesine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34), 61-69.
- Akhan, O., 2011. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 37-68.
- Akkaya, M., 2013. Filozofça Tarihsel Süreçte Politikanın Evrimi. İstanbul: Belge Yayınları.
- Aksel, N., 2018. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı ile Öz Denetim ve Sosyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Aktaş, Ş., 2010. Dilin Doğru ve Güzel Kullanımı Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 37-42.
- Alexander, R. C., 2009. Political Literacy As Information Literacy. *Communications in Information Literacy*, 3(1), 9-13.
- Altun, N., 2019. Temel Eğitim Programları ve Ders Kitaplarının Dijital Okuryazarlık Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Arıkan, R., 2013. Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aslan, H. M., 2019. Ortaokul 7.sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

- Aybay, R., 2008. Vatandaşlık Hukuku. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Badlan, K., 2016. Explorations Into Young People's Political Literacy (Doctoral Dissertation , Anglia Ruskin University).
- Balli, A., 2017. Girişimcilik ve Girişimci Tipolojileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 4, 143-166.
- Berkes, N., 2013. Türkiye'de Çağdaşlaşma. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş, F., 2011. Politikanın Çağrısı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bilici, İ., 2014. Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Buchanan Barrow, E., 1996. Children's Understanding Of Political Concepts. University of Surrey (United Kingdom).
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., 2018. Scientific Research Methods. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., 2020. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Canbaba, Z., 2020. Kitap İncelemesi: Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi. Sinerji Uluslararası Alan Eğitimi Araştırma Dergisi. 1(1), 34-39.
- Çam, A. V., ve Barut, A., 2015. Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Önlisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 4(7), 63-72.
- Çınar, M., 2019. Coğrafya Lisans Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş., 2012. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dağ, N., ve Koçer, M., 2019. Türkiye'de politik okuryazarlık. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2150-2175.

- Demir, A. G., 2019. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Doğanay, A., Çuhadar, A., ve Sarı, M., 2007. Öğretmen Adaylarının Siyasal Katılımcılık Düzeylerine Çeşitli Etmenlerin Etkisinin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. Kuram ve Uygulama Eğitim Yöntemi, 50 (50), 213-246.
- Dökmen. Ü., 2002. İletişim Çatışmaları ve Empati. Remzi Kitabevi.
- Duman, B., ve Tural, A., 2019. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Okuryazarlık Becerileri Açısından İncelenmesi. ICOESS 2019, 88.
- Durmuş, E., ve Kuruyer, D., 2020. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama Becerisine İlişkin Görüşleri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(1), 46-71.
- Dursun, D., 2016. Siyaset Bilimi. İstanbul: Beta.
- Eğmir, E. ve Ocak, G., 2017. Eleştirel Düşünme Öğretim Programının Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerisi ve Özdeğerlendirme Düzeylerine Etkisi. Karaelmas Journal of Educational Sciences, 5, 138-156.
- Erbay, Ş. ve Beydoğan, H. Ö., 2017. Eğitimcilerin Eğitim Araştırmalarına Yönelik Tutumları. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(3), 246-260.
- Ertugay, F., 2015. Siyaset bilimi. (Ed. H. Çetin). (ss.31-61). Ankara: Orion kitapevi.
- Faiz, M., 2016. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Faiz, M., ve Dönmez, C., 2019. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Düzeyleri. 1. Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 9(17), 475-501.
- Fu, Y., 2019. Training on Innovative Thinking Ability In College English Teaching Under Information Technology Environment. In 2019 3rd International Conference On Economics, Management Engineering And Education Technology, 2293-2297.

- Gavcar, E., 2011, İstatistik Yöntemler I. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Gelbal, S., 1991. Problem çözme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6).
- Gömleksiz, M. N., ve Kan, A. Ü., 2007. İlköğretim 5. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programının Problem Çözme ve Karar Verme Becerilerini Kazandırmadaki Etkililik Düzeyine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 51-64.
- Görmez, E., 2018. Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği. *Anemon. Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 STEMES'18, 109-114.
- Güneş, F., 1994. Okuryazarlık Kavramı ve Düzeyleri. Ankara. 27(2), 499-507.
- Güneş, F., 2000. Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, İ., 1997. Türk Parlamento Tarihi: Meşrutiyete geçiş Süreci: I. Ve II. Meşrutiyet. TBMM Vakfı Yayınları.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F., ve Gülgöz, S., 2009. Eleştirel Düşünme. Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi.
- Heater, D., 2007. Yurttaşlığın Kısa Tarih. (Çev. M. D. Üst). Ankara: İmge Kitapevi.
- Heywood, A., 2013. Siyaset. (Çev. B. B. Özipek vd.,). Ankara: Adres Yayınları. 9.baskı (ss.21-45).
- Heywood, A., 2018. Siyaset Teorisine Giriş. (Çev. H. M. Köse). İstanbul: Küre Yayınları.
- Kalaycı, N., ve Baysal, S. B., 2020. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Analizi (2005-2017-2018). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 106-129.
- Kalın, Ö. U., 2015. Sosyal Bilgiler Öğretimi. (Ed. R. Sever). Sosyal Bilgilerde Okuryazarlık. (ss.87-124). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kan, A. Ü., 2006. Yeni İlköğretim Programında Öngörülen Temel Becerileri Kazanmada Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler ve Türkçe Derslerinin Etkilerine ilişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli

- Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kapani, M., 2012. Politika Bilimine Giriş. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kara, H., ve Tangülü, Z., 2017. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi. Araştırma ve Deneyim Dergisi, 2(1). 1-28.
- Karagöz, Y., 2016. SPSS23 ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N., 2020. Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar İlkeler Teknikler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayri, M., 2009. Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 51-64.
- Kaz, V., 2013. Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programlarının Türk Devrimine Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kıncal, R. Y., 2015. Vatandaşlık Bilgisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Köksal, H., ve Erol, M., 2021. Politik Okuryazarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1), 444-471.
- Köse, T, Ç., ve Bursa, S., 2020. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hukuk Okuryazarlığına İlişkin Algıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 372-388.
- Kuş, Z., 2013. Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık. (Ed. E. Gençtürk ve K. Karatekin). Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar. (ss.208-227). Ankara: Pegem akademi.
- Lailiyah,N., Yuliyanto, M., and Pradhana, G. A., 2018. Youthizen, Political Literacy and Social Media. İn. E3S. Webor Conferences (Vol. 73, p. 14005). EDP Sciences.
- Lewis, B., 2007. Modern Türkiye'nin Doğuşu. (Çev. M. Kırıatlı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Maitles, H., 2009. They're Out To Line Their Own Pockets!': Can The Teaching Of Political Literacy Counter The Democratic Deficit ? ; The Experience Of Modern Studies İn Scotland. *Scot Tish Educational Review*, 41(2): 46-61
- MEB, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar). Ankara.
- Mutluer, C., 2013. Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir ve Menemen Örneği). *Electronic Turkish Studies*, 8(7).
- Önal, H., ve Kaya N., 2006. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının 4 ve 5. Sınıf Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 21-37.
- Öteleş, Ü. U., 2020. Çok Kültürlü Eğitimin Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yansımaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 500-516.
- Özeren, E., 2020. Lise Öğretmenlerinin Epistemolojik İnançları ile Uyguladıkları Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Öztan, G. G., 2013. Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, C. ve Kafadar, T., 2020. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 112-126
- Palaz, T., 2019. Kanıt Kullanma. B, Aksoy, B. Akbaba & B. Kılcan. *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*, 307-334. Pegem akademi.
- Roberts, J. M., 2015. Avrupa Tarihi. (Çev. F. Aytuna). İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Roth, C. E., 1992. Environmental Literacy: Its Roots, Evolution And Directions İn The 19s.
- Safran, M., ve Şimşek, A., 2006. Development of Historical Time Concept in Elementary School's Students. *Elementary Education Online*, 5(2).
- Semenderoğlu, A., ve Gülersoy, A. E., 2005. Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18).

- Tarhan, Ö., 2015. Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 649-669.
- Tarhan, Ö., 2019. Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Taşyürek, Z., 2020. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri sozluk.gov.tr <https://sozluk.gov.tr/> (16.10.2021)
- Türküne, M., 2014. Siyaset. İstanbul: Etkileşim yayınları.
- Ünal, Ş., 1995. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Ankara: TBMM Basım Evi Müdürlüğü.
- Yalçın, A., ve Akhan, N. E., 2019. Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 842-873.
- Yavaş, M., 2021. Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yayla, A., 2004. Siyaset Teorisini Giriş. Ankara: Siyasal yayınevi.
- Yılmaz, B., 1989. Okuryazarlık ve Okuma Alışkanlığı Üzerine. Türk Kütüphaneciliği, 3(1), 48-53.
- Zürcher E. J., 2018. Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. (Çev. Y. Saner). İstanbul: İletişim Yayınları.

EK-3 Politik Okuryazarlık Ölçeği

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Sevgili Öğrenciler;

Bu anket çalışması ile ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu ankete ilişkin vermiş olacağınız bütün cevaplar, sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır ve hiç kimse ile paylaşılmayacaktır. Ayrıca sizin şahsınızla ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle isminizi yazmanıza gerek yoktur. Belirtilen ifadelerden size en uygun olanı (X) işaretini koyarak işaretleyiniz.

Vereceğiniz samimi cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Gürkan IŞIK

Yüksek Lisans Öğrencisi

BİRİNCİ KISIM

1. Okulun İsmi:

2. Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

3. Annenizin eğitim durumu

() Okuryazar () Okuryazar değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu

() Lise Mezunu () Yüksekokul-Üniversite Mezunu () Lisansüstü (Yüksek Lisans-Doktora)

4. Babanızın eğitim durumu

() Okuryazar () Okuryazar değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu

() Lise Mezunu () Yüksekokul-Üniversite Mezunu () Lisansüstü (Yüksek Lisans-Doktora) Mezunu

5. Ne sıklıkla kitap bitirirsiniz?

() Haftada bir () Haftada birden fazla () Ayda bir () Yılda bir () Hiç okumam

6. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme metnini okudunuz mu?

() Evet () Hayır () Bir kısmını

7. Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi metnini okudunuz mu?

() Evet () Hayır () Bir kısmını

8. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın herhangi bir kısmını incelediniz mi?

() Evet () Hayır

9. Herhangi bir devlet kurumunu bilgi edinmek için ziyaret ettiniz mi?

() Evet () Hayır

10. Bir derneği-vakfı faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için ziyaret ettiniz mi?

() Evet () Hayır

11. Karşılaştığınız bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazdınız mı?

() Evet () Hayır

EK-3 Devamı

İKİNCİ KISIM

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1.Ülkemde olup bitenlerden haberdar olmak için gazete okurum.					
2.İnsan haklarından yararlanmak için yetişkin bir insan olmak gerekir.					
3.Sokakta-caddede yürürken gözüme çarpan sorunları çevremdekilere söylerim.					
4.Karşımdakinin görüşü ne olursa olsun sözünü kesmeden onu dinlerim.					
5.Politika bilgisini öğrenmek ortaokul öğrencileri için gereklidir.					
6.Yaşadığım evle ilgili sorunları ailemle paylaşıyorum.					
7.Sınıf arkadaşlarımla farklı görüşte olduğumuzda orta yolu bulmaya uğraşıyorum.					
8.İnternete girdiğimde haber sitelerine bakarım.					
9.Ülke yönetimine dair bilgiler ortaokul öğrencileri için karmaşıktır.					
10.Yaşamımızda uyulması gereken kuralların mantığını çözmeye çalışıyorum.					
11.Devleti yöneten kurumların işleyişini öğrenmek ortaokul öğrencileri için faydalıdır.					
12.Sınıfımda fark ettiğim sorunları öğretmenime bildiririm.					
13.Yetişkin insanların hakları, çocuk haklarından daha önemlidir.					
14.İnsan haklarından faydalanmak için devletten izin alınmalıdır.					
15.Ortaokul öğrencileri, ülkenin yönetim sistemini bilmelidir.					
16.Ülkede meydana gelen olayları öğrenmek için televizyonda haberleri izlerim.					
17.Olayların altında yatan nedenleri sorgularım.					
18.Politika konularını öğrenmek için ortaokul öğrencilerinin yaşı küçüktür.					
19.Ülke gündemini takip ederken birçok haber kaynağına başvururum.					
20.Anlaşmazlığa düştüğümüzde herkesin görüşünü ifade etmesine fırsat veririm.					
21.İnsan hakları, gelişmiş devletlerdeki insanları kapsar.					
22.Ülke politikalarını öğrenmek ortaokul öğrencilerinin bilinçlenmesini sağlar.					
23.Okulda tehlike yaratacak bir şey fark ettiğimde okul idaresine iletirim.					
24.İnsanların davranışlarının altında yatan sebepleri anlamaya çalışıyorum.					